

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Alex Skepastianos

Emissionsgarantiavtals rättsliga verkan

– Särskilt i ljuset av NJA 2016 s. 107 och förutsättningsläran

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Eva Lindell-Frantz

Termin för examen: Period 1 VT2021

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR OCH ORDLISTA	6
1 INLEDNING	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Syfte och frågeställningar	8
1.3 Metod och material	9
1.4 Avgränsningar	13
1.5 Forskningsläge	14
1.6 Disposition	15
2 ALLMÄNNA UTGÅNGSPUNKTER	17
2.1 Nyemission	17
2.2 Emissionsgarantiavtal	17
2.3 Prospektregler	19
3 FORMKRAV	21
3.1 Allmänt om föravtal och formkrav	21
3.2 Formkrav i svensk lagstiftning	22
3.2.1 Köp av fast egendom	22
3.2.2 Köp av bostadsrätt	24
3.3 Formkraven vid aktieteckning	25
3.3.1 Formkravens utformning	25
3.3.2 Motiven bakom formkraven	26
3.4 Sammanfattade kommentar	32
4 AVTALSRÄTTSLIG OGILTIGHET	34
4.1 Inledning	34

4.2	Motivvillfarelse	34
4.3	Förutsättningsläran	35
4.3.1	Allmänt om förutsättningsläran	35
4.3.2	Förutsättningsbegreppet och terminologin	38
4.3.3	Förutsättningslärans olika rekvisit	39
4.3.3.1	Väsentlighetsrekvisitet	39
4.3.3.2	Synbarhetsrekvisitet	40
4.3.3.3	Relevansbedömningen	41
4.4	Sammanfattande kommentar	44
5	EMISSIONSGARANTIAVTALS RÄTTSLIGA VERKAN I LJUSET AV EMISSIONSGARANTIDOMEN	45
5.1	Inledning	45
5.2	Bakgrunden i NJA 2016 s. 107	46
5.3	Högsta domstolens bedömning	47
5.3.1	Frågorna i målet	47
5.3.2	Innebörden av en emissionsgaranti	48
5.3.3	Den rättsliga regleringen och frågan om den som har gjort en teckningsutfästelse kan förplikas att teckna aktier	49
5.3.4	Bindningsverkningar av ett ensidigt åtagande att ingå ett formbundet avtal	51
5.3.5	Betydelsen av ändamålen med formkraven för aktieteckning	54
5.3.6	Särskilt om emissionsgarantiavtal	55
5.3.7	Garantiavtalens bindningsverkningar	56
5.3.8	Ändrade förutsättningar under teckningstiden	57
5.3.9	Övriga frågor om skadeståndsberäkning, överlåtelse av garantiavtalen och Trygghetsbolagets rätt att bli utlösta	59
5.4	Sammanfattande kommentar	60
6	AVSLUTANDE ANALYS	62
6.1	Inledning	62
6.2	Under vilka förutsättningar är ett emissionsgarantiavtal rättsligt bindande?	62
6.3	Garantens möjligheter att undslippa avtalsbundenhet	67
6.4	Bör emissionsgarantiavtal tillerkännas full rättslig verkan?	73
6.5	Sammanfattande slutsats	77
	Käll- och litteraturförteckning	79
	Rättsfallsförteckning	84

Summary

When a share issue is carried out by a public listed company, the share issue is usually guaranteed. This is usually ensured by a standby underwriting agreement (Sw: emissionsgarantiavtal), which assures that the share issue gets fully, or at least partly, subscribed. Standby underwriting agreements are common amongst public listed Swedish companies as well as globally. Nevertheless, there are still some concerns as to whether these agreements are legally binding. The uncertainty relates to subscription of shares being subject to certain form requirements prescribed by law. Hence the question of whether preliminary agreements, such as standby underwriting agreements, regarding subscription of shares are legally binding is disputed in the legal doctrine.

The purpose of this thesis is to investigate under which conditions a standby underwriting agreement is legally binding, whether a guarantor can elude a legally binding agreement and whether there is reason to grant a party the right to make a specific performance claim with regard to the standby underwriting agreement. The purpose of this thesis is achieved through a legal dogmatic method, although there are elements of a critical legal dogmatic method.

Preliminary agreements regarding purchase of real estate are not legally binding. However, an option agreement regarding the purchase of a cooperative apartment is legally binding, according to the ruling NJA 1992 s. 66 from the Supreme court. Moreover, in the case of *Emissionsgarantidomen*, NJA 2016 s. 107, the Supreme court concluded that a standby underwriting agreement is legally binding to the extent that a party that commits a breach of contract is liable for damages. However, the possibility for the joint party to make a specific performance claim was not regarded in the ruling, due to a prejudice in this matter, NJA 1918 s. 394.

The investigation undertaken in this thesis shows that the debate regarding the form requirements prescribed by law regarding subscription of shares revolved around a “predominant motive” for a long period of time. Nevertheless, there is no mention of a “predominant motive” in the preparatory work for the modern versions of the Companies Act, i.e., the Company Act from the year of 1975 and onwards. Instead, the matter of importance regarding the motives for the form requirements prescribed by law is described as securing financing for the companies.

To conclude, a standby underwriting agreement is binding as a general rule, and the motives for the form requirements prescribed by law does not give cause for an exempt. The guarantor may elude the agreement if the information in the prospectus deviates from what the guarantor knew, or assumed, when entering into the standby underwriting agreement. There is a limited possibility for the guarantor to elude the agreement with regard to changed circumstances. This is due to the publication of the prospectus having traits of a third-party pledge. The doctrine of assumptions (Sw: förutsättningsläran) can be used to identify what kind of changed circumstances that constitutes so-called deficient conditions. As a general rule a party bears the risk of his own conditions and there were no reasons to reverse the general rule in *Emissionsgarantidomen*. In the light of changes in the capital market and changes regarding the motives for the form requirements prescribed by law when subscribing to shares, it would be possible to acknowledge that standby underwriting agreements are legally binding in a way that makes it possible for a party to make a specific performance claim. To some extent, this is already the case as the ruling by the Supreme court in *Emissionsgarantidomen* enables the issuing company (Sw: emitterande bolag) to make an artificial specific performance claim.

Sammanfattning

Emissionsgarantiavtal är idag ett vanligt fenomen när svenska bolag genomför emissioner. Emissionsgarantin tillförsäkrar att emissionen tecknas fullt ut eller till viss grad. Även om förekomsten av sådana garantier är mycket vanligt förekommande bland svenska bolag, och världen över, har det inte varit helt självklart att emissionsgarantiavtal är rättsligt bindande. Anledningen till det osäkra rättsläget är de formkrav som föreskrivs vid aktieteckning vid såväl bolagsbildning som nyemission. Huruvida ett föravtal, optionsavtal, om att senare ingå en formbunden rättshandling är giltigt har varit omdebatterat i doktrinen.

Denna uppsats syftar till att, mot bakgrund av osäkerheten kring emissionsgarantiavtals rättsliga verkan, utröna under vilka förutsättningar ett emissionsgarantiavtal är rättsligt bindande, om en garant under några omständigheter kan undslippa avtalsbundenhet och om det finns anledning att tillerkänna emissionsgarantiavtal full rättslig verkan. Den metod som används för att uppnå uppsatsens syfte är i huvudsak rättsdogmatisk men innehåller slag av kritisk rättsdogmatik.

Vad gäller föravtal om att senare ingå en överlåtelse av fast egendom är sådana föravtal inte giltiga. Vad avser optionsavtal beträffande överlåtelse av bostadsrätt har dock Högsta domstolen i NJA 1992 s. 66 uttalat att dessa är rättsligt bindande. I *Emissionsgarantidomen*, NJA 2016 s. 107, konstaterade Högsta domstolen att även föravtal om att senare teckna aktier är bindande i den mån att ett avtalsbrott är skadestandsgrundande. Möjligheten för det emitterande bolaget att söka fullgörelse av ett sådant avtal behandlades inte, med hänvisning till rättsfallet NJA 1918 s. 394 där ett löfte om att teckna aktier inte tillerkändes rättslig verkan mot bakgrund av aktieteckningens formkrav. Av den företagna utredningen framgår att diskussionen länge har kretsat kring ett ”förhärskande motiv” vad avser motiven till aktieteckningens formkrav. I modernare förarbeten tycks dock en motivskiftning ha skett och

numera är det viktigare att säkerställa att bolag har goda möjligheter att anskaffa kapital.

Slutsatsen är att emissionsgarantiavtal som huvudregel är bindande och att motiven bakom aktieteckningens formkrav inte motiverar något undantag från den avtalsrättsliga principen om bundenhet. Garantens möjligheter att undslippa bundenhet är begränsade. För den händelse att uppgifter i emissionsprospektet avviker från vad denne utgick från i samband med att avtalet ingicks kan det dock bli tal om att undslippa bundenhet. Härutöver torde det finnas ett ytterst begränsat utrymme för en garant att undslippa att prestera med hänvisning till ändrade omständigheter, vilket är en följd av att en offentliggjord emissionsgaranti har drag av en tredjemansutfästelse. Förutsättningsläran kan användas för att identifiera vilka ändrade omständigheter som kan anses utgöra så kallade bristande förutsättningar. Som huvudregel bär en part risken för sina egna förutsättningar, vilket kommer till uttryck i *Emissionsgarantidomen*, och det ska mycket till för att omfördela risken. Mot bakgrund av motivskiftningen och den förändring som har skett på kapitalmarknaden torde det vara möjligt att bortse från NJA 1918 s. 394 och tillerkänna emissionsgarantiavtal full rättslig verkan. I praktiken sker redan ett slags pseudogenomdrivande av emissionsgarantiavtal och det ligger nära till hands att öppna för möjligheten att på rättslig väg kräva fullgörelse av ett sådant avtal.

Förord

Så var slutligen dagen kommen då det är dags att säga farväl till en oförglömlig studietid i Lund. Valet av utbildning må ha varit lite av en slump, men när jag nu författar mina sista ord på juristprogrammet ser jag tillbaka på tiden med glädje och med minnen för livet.

Tack till min familj för ett oundgängligt stöd, till goda vänner som har förgyllt studietiden och till Ina för att du sätter guldkant på vardagen och alltid stöttar mig.

Slutligen vill jag rikta ett stort tack till min handledare Eva Lindell-Frantz för goda råd och värdefulla kommentarer under uppsatsskrivandets gång.

Alex Skepastianos

Uppsala den 25 maj 2021

Förkortningar och ordlista

ABL	Aktiebolagslag (2005:551)
Art.	Artikel
AvtL	Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
BRL	Bostadsrättslag (1991:614)
Emitterande bolag	Det bolag som emitterar aktier i emissionen
Garant	Den som utfäster sig att teckna aktier för det fall att en nyemission inte blir fulltecknad
JP	Juridisk Publikation
JT	Juridisk Tidskrift
Kap.	Kapitel
NJA	Nytt juridiskt arkiv
NTS	Nordisk tidsskrift for selskabsret
Prop.	Proposition
Pro rata-andel	I förhållande till sin befintliga andel
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning
VPML	Lag (2007:528) om värdepappersmarknaden

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Ett bolag som är i behov av kapitaltillskott kan välja att ta in externt kapital genom en nyemission. För att säkerställa att emissionen blir fulltecknad rabatteras ofta teckningskursen för att göra erbjudandet mer förmånligt. Utöver, eller som ett alternativ till, rabatterade teckningskurser har det blivit allt vanligare att en emission är garanterad, till viss del eller till fullo. Sådana emissionsgarantier lämnas vanligen av institutionella investerare och värdepappersinstitut i utbyte mot ett på förhand bestämt vederlag som ofta svarar mot en procentuell del av det garanterade beloppet.¹ En emissionsgaranti utgör ett slags löfte om att i framtiden teckna ett visst antal aktier till ett visst pris, för det fall att emissionen inte blir fulltecknad eller når upp till en viss täckningsgrad. Finansinspektionens undersökningar visar att 68 procent av det totala belopp som efterfrågades i nyemissioner under år 2010 var garanterat.² Institutet med emissionsgarantier har således blivit ett vanligt inslag bland svenska bolag som genomför nyemissioner.

Även om emissionsgarantier numera är vanligt förekommande har emissionsgarantiavtalets rättsliga verkan länge varit omdebatterad.³ Problematiken är hänförlig till aktieteckningens formbundenhet, vilken följer av 13 kap. 13 § Aktiebolagslag (2005:551) (ABL). Enligt bestämmelsen kan teckning vid nyemission endast ske på i lagrummet angivet sätt, i annat fall är teckningen ogiltig enligt 13 kap. 14 § ABL. Huruvida ett formkrav får till följd att även föravtal eller löften om att ingå sådana formbundna avtal måste uppfylla formkraven har diskuterats i doktrinen.⁴ Frågan aktualiserades i *Emissionsgarantidomen*⁵ där Högsta domstolen uttalade att ett emissionsgarantiavtal, under vissa förutsättningar, är bindande i vart fall i den mån att

---

¹ Westermark och Lagercrantz (2013) s. 113 f.

² FI, *Kapitalbarometern 2010* s. 7.

³ Se avsnitt 3.

⁴ Se avsnitt 3.

⁵ NJA 2016 s. 107. Jag kommer att i det följande hänvisa till rättsfallet som *Emissionsgarantidomen*.

ett avtalsbrott kan medföra skadeståndsskyldighet för garanten.⁶ Även om rättsläget vad avser emissionsgarantiavtals rättsliga verkan får anses ha klarnat till följd av domen, återstår viktiga frågor vad gäller möjligheterna för en garant att undslippa bundenhet och huruvida det finns anledning att tillerkänna emissionsgarantiavtal *full rättslig verkan*⁷.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna framställning är att undersöka emissionsgarantiavtals rättsliga verkan. Ett emissionsgarantiavtal har av Högsta domstolen ansetts vara delvis bindande,⁸ men det är även av intresse att utreda garantens möjligheter att undslippa en eventuell bundenhet och om det finns anledning att tillerkänna emissionsgarantiavtal full rättslig verkan. För att utreda vilka rättsliga verkningar emissionsgarantiavtalet kan komma att få måste först frågan om dess bindningsverkningar undersökas, även om rättsläget torde ha klarnat något i och med avgörandet från Högsta domstolen. Som ett led i att uppnå uppsatsens syfte ska därför följande frågeställningar besvaras:

- 1) Under vilka förutsättningar är ett emissionsgarantiavtal rättsligt bindande?
- 2) Finns det någon möjlighet för en garant att undslippa avtalsbundenhet förutsatt att emissionsgarantiavtalet är bindande?
- 3) Finns det anledning att, till skillnad från vad Högsta domstolen uttalat i NJA 2016 s. 107, tillerkänna emissionsgarantiavtal full rättslig verkan?

---

⁶ Se avsnitt 5.

⁷ Med full rättslig verkan menar jag i det följande möjligheten att kräva såväl fullgörelse av avtalet som skadestånd på grund av avtalsbrott.

⁸ NJA 2016 s. 107.

1.3 Metod och material

Uppsatsen utgår i huvudsak från en rättsdogmatisk metod med en fri argumentation i syfte att identifiera och analysera emissionsgarantiavtals rättsliga verkan. Den rättsdogmatiska metoden används för att utvärdera och analysera rättsläget genom att studera de traditionella rättskällorna, såsom lagar, förarbeten, praxis och doktrin.⁹ I (avsnitt 5) och i den avslutande analysen (avsnitt 6) framställer jag kritik mot gällande rätt varför metoden i dessa delar kan beskrivas som *kritiskt* rättsdogmatisk. Den kritiskt rättsdogmatiska metoden syftar till att kritisera det, med hjälp av den rättsdogmatiska metoden, påvisade rättsläget.¹⁰ Genom att med ändamålsinriktade argument, eller med stöd av argument som visar till exempel var domstolen gått fel i sin rättsdogmatiska analys, fyller den självständiga kritiken en viktig roll vad gäller möjligheten att förändra rättsläget.¹¹

Vad avser den första och den andra definierade frågeställningen för jag en argumentation *de lege lata* då syftet i dessa fall är att undersöka och fastställa emissionsgarantiavtals rättsliga verkan. Avseende den tredje definierade frågeställningen för jag i vissa delar en argumentation *de lege ferenda*. Å ena sidan kan anföras att frågan i detta fall har karaktären av att kritiskt utforska om det inom ramarna för gällande rätt finns möjlighet att inta en annan ståndpunkt än den Högsta domstolen anført i NJA 2016 s. 107. Å andra sidan angränsar frågan mot att utreda om rätten borde vara sådan att ett emissionsgarantiavtal bör tillerkännas full rättslig verkan, om så inte är fallet enligt nu gällande rätt. Därmed utgör förhållningssättet i denna frågeställning ett inslag av argumentation *de lege ferenda*. För att besvara den sista och utvärderande frågeställningen krävs dessutom en måttstock av något slag, vilken fungerar som utgångspunkt för diskussionen. Givna utgångspunkter är normalt de värderingar som är inbyggda i rättsordningen och de ändamål som anses ligga bakom en viss lagstiftning.¹² I detta fall lämpar det sig däremot

---

⁹ Kleineman (2018) s. 21.

¹⁰ Kleineman (2018) s. 35 f.

¹¹ Kleineman (2018) s. 35 f.

¹² Kaldal och Sjöberg (2018) s. 35 f.

att besvara den uppställda frågan mot bakgrund av om aktieteckningens formkrav uppställer något hinder, eller om det mot bakgrund av den utveckling som har skett sedan 1918 års rättsfall är motiverat att göra avsteg därifrån.

En eventuell svaghet med den valda metoden är att det finns ett begränsat material vad avser just emissionsgarantiavtal. Det finns, utöver viss offentlighetsreglering, inte några lagar som är direkt tillämpliga på emissionsgarantiavtal, även om det ligger nära till hands att undersöka uppsatsens frågeställningar mot bakgrund av aktieteckningens formkrav i allmänhet, då detta utgör kärnan i problematiken. Det finns inte heller några direkta förarbetsuttalanden att luta sig mot. Den rättspraxis som finns på området består av två rättsfall, varav det ena är över etthundra år gammalt och det andra har kommit att utså en omfattande kritik mot bakgrund av processuella tvivelaktigheter. Således ges doktrinen ett relativt stort utrymme i syfte att besvara uppsatsens frågeställningar.

De allmänna rättskällor som kommer att studeras är: lagar, rättspraxis, förarbeten och juridisk doktrin. Rättskälleläran är avgörande för rättskällornas inbördes hierarkiska ordning. Lagar och rättspraxis från prejudikatinstanserna har formell auktoritet. Lagförarbeten i form av propositionsuttalanden tillmäts av vissa författare en formell auktoritet, medan andra menar att lagförarbeten inte ska tillmätas någon sådan auktoritet.¹³ Lagförarbetenas ställning torde vara relativt stark, men tenderar att förlora betydelse allt eftersom fler och fler prejudikat på området tillkommer.¹⁴ Vad gäller doktrinen ställer Kleineman att den endast har förmåga att övertyga genom kraften i de argument som framförs.¹⁵ Lehrberg menar att doktrinen saknar auktoritativ betydelse och att den snarare kan uppfattas som ett bidrag till den juridiska diskussionen än som en rättskälla i vanlig mening. Lehrberg menar emellertid att man inte bör underskatta doktrinen betydelse, utan

---

¹³ Kleineman (2018) s. 28.

¹⁴ Bernitz (2020) s. 31.

¹⁵ Kleineman (2018) s. 28.

doktrinen kan i sin egenskap av kvalificerade diskussionsinlägg få stor praktisk betydelse och rentav viss auktoritativ tyngd.¹⁶ Jag ansluter mig till Kleineman och Lehrbergs uppfattning, att doktrinen i egenskap av kompletterande källa utgör ett viktigt instrument för att kritiskt studera gällande rätt, men att den tyngd man tillerkänner densamma är beroende av styrkan i den förda argumentationen.

I uppsatsen hänvisas till historiska förarbeten till ABL. Avsaknaden av prejudikat, innan *Emissionsgarantidomen*, har medfört att dessa förarbeten givits ett relativt stort utrymme i doktrinen. De tjänar även till vägledning för förståelsen av den problematik och osäkerhet som funnits vad gäller föravtal att ingå formbundna rättshandlingar. Även om ABL har reviderats ett flertal gånger har bestämmelserna om aktieteckningens formkrav inte förändrats i någon större utsträckning. De historiska förarbetena torde därför ha en viss relevans även idag.

Stora delar av den doktrin som behandlas i uppsatsen är författad mot bakgrund av det rättsläge som ansågs råda innan *Emissionsgarantidomen*, det vill säga en osäkerhet angående emissionsgarantiavtals rättsliga verkan. En del av författarna har utkommit med nya publikationer efter det att *Emissionsgarantidomen* meddelades, andra har inte det. Således finns det en viss osäkerhet kring hur dessa författare, mot bakgrund av domen, ställer sig till sina tidigare publicerade åsikter och om dessa är lika gällande idag. En viss försiktighet bör därför iakttas vid behandlingen av doktrinen i denna del. Mot bakgrund av doktrinens omdiskuterade ställning som rättskälla kan anföras att de författare, och de verk, som förekommer i denna framställning har tillerkänts en stark ställning i doktrinen. Den doktrin som används granskas också kritiskt mot bakgrund av lagar, förarbeten och praxis. Framför allt Karlgrens verk, men även Nials, får betraktas som äldre doktrin, vilket kan påverka vilken betydelse den ska tillmätas. Å ena sidan kan anföras att äldre doktrin har hunnit sätta sin prägel på juristernas tänkande, å andra

---

¹⁶ Lehrberg (2020) s. 205.

sidan finns det en risk för att den blir inaktuell.¹⁷ Den äldre doktrin som används i denna uppsats har dock ett värde för framställningens syfte, dels då den tjänar som vägledning för hur motiven bakom formkraven historiskt sett har betraktats, dels då den utgör en central utgångspunkt för senare författade verk och därmed bidrar till förståelsen för den problematik som har förelegat, och gör så än idag.

Det finns ett omfattande material vad avser såväl formbundna rättshandlingar som förutsättningsläran. Det är således inte möjligt att uttömmande redogöra för den samlade doktrinen, rättspraxisen eller alla de förarbeten som berör ämnena. För att möjliggöra för läsaren att bilda sig en egen uppfattning och bedöma tyngden i de argument som förs, har de källor som används valts ut för att ge en representativ bild, och därtill synliggöra olika uppfattningar.

Vad gäller rättspraxisen avseende formkrav vid köp av fast egendom, och optionsavtal beträffande överlåtelse av bostadsrätt, utgör de rättsfall som behandlas i uppsatsen de mest centrala rättsfallen på området och dessa har givits ett stort utrymme i doktrinen. På aktieteckningens område är praxisen dock knapphändig och NJA 1918 s. 394 och *Emissionsgarantidomen* utgör de enda prejudikaten på området. 1918 års rättsfall är förvisso över etthundra år gammalt, men rättsfallet är centralt för de spörsmål angående emissionsgarantiavtal som behandlas i doktrinen, varför det är högst relevant att behandla inom ramarna för denna framställning. Vid rättsfallstolkning är det av vikt att hålla kontroll på egna preferenser och subjektiva infall så att inte rättsregeln får ett annat innehåll till följd av den egna subjektiva tolkningen.¹⁸ I (avsnitt 5), vari *Emissionsgarantidomen* behandlas, är det därför min avsikt att tydligt redogöra för vad som utgör mina egna tolkningar och vad som går att utläsa direkt från Högsta domstolens domskäl.

Något bör även sägas om förhållandet mellan offentligrättslig och civilrättslig lagstiftning. Vad gäller emissionsgarantier finns viss offentligrättslig

---

¹⁷ Lehrberg (2020) s. 205.

¹⁸ Westberg (2000) s. 586.

reglering som reglerar vem som får bedriva garantiverksamhet samt vilken information om en emissionsgaranti som behöver finnas med i ett prospekt. Någon direkt tillämplig civilrättslig reglering finns dock inte. Gränsdragningen mellan privaträtt – civilrätt – och offentlig rätt är omdebatterad,¹⁹ och lag (2007:528) om värdepappersmarknaden (VPML) är ett exempel på en komplicerad sammanflätning av civilrättsliga och offentlig-rättsliga regler.²⁰ Kleineman menar att parallella regelsystem bidrar till en komplexitet vid utövandet av den rättsdogmatiska metoden.²¹ Å ena sidan kan det anföras att rättsområdena, på grund av sina skillnader, bör behandlas separat, å andra sidan kan det anföras att rättssystemet är en helhet och att det därav följer att inga rättsområden är isolerade.²² Därutöver behöver inte nödvändigtvis de intressen som bär upp civilrättsliga principer, exempelvis avtalsbundenhet, stå i konflikt med de intressen som bär upp den offentlig-rättsliga regleringen. Det är därmed viktigt att vara eftertänksam när man inledningsvis söker lokalisera vilka allmänna principer som frågeställningarna ger upphov till.²³ De frågeställningar jag har ställt upp aktualiserar civilrättsliga principer som exempelvis avtalsbundenhet. Uppsatsen kan således sägas ha ett civilrättsligt perspektiv. De emissionsgarantirättsliga spörsmålens beröringspunkter mellan civilrätt och offentlig rätt föranleder emellertid en viss försiktighet när det gäller att dra långtgående slutsatser, men områdets offentligrättsliga reglering vållar ingen större gränsdragningsproblematik.

1.4 Avgränsningar

Med anledning av uppsatsens begränsade omfång måste vissa avgränsningar göras. Föremålet för uppsatsen är emissionsgarantiavtal, andra slags teckningsutfästelser behandlas därmed inte. *Emissionsgarantidomen* föranleder en rad förmögenhetsrättsliga spörsmål, däribland fordringsrättsliga

---

¹⁹ Se till exempel Kleineman (1994) och Bengtsson (2012).

²⁰ Flodgren (2016) s. 26.

²¹ Kleineman (2018) s. 31.

²² Warnling Conradsson (2020) s. 38.

²³ Kleineman (2018) s. 31.

och skadeståndsrättsliga. Förutom en kort redogörelse för skadeståndsrättsliga aspekter i *Emissionsgarantidomen*, i syfte att bidra till förståelsen för de problem som behandlas, ligger dessa frågor utanför uppsatsens syfte. Domen föranledde även en omfattande diskussion ur ett processrättsligt perspektiv och förutom en kort redogörelse för innehållet i diskussionen i syfte att bidra till förståelsen, ligger även dessa frågor utanför uppsatsens syfte.

Vad avser den avtalsrättsliga ogiltigheten behandlas inte ogiltighetsgrunderna i Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (AvtL). Förutsättningsläran är förvisso sprungen ur 33 § AvtL men i övrigt behandlas inte dessa ogiltighetsgrunder, även om det självfallet hade varit möjligt att diskutera garantens möjligheter att undslippa bundenhet i ljuset av dessa.

I den del som behandlar Lehrbergs identifierade ändamålsprinciper har jag gjort ett urval av vilka principer som behandlas, baserat på vilka som, enligt min bedömning, ligger nära till hands att tillämpa på det aktuella rättsfallet. I dessa frågor torde det även gå att finna viss vägledning i *UNIDROIT Principles*, vilka dock inte behandlas i uppsatsen.

1.5 Forskningsläge

Det finns ett antal verk som har behandlat emissionsgarantiavtals rättsliga verkan. Merparten är dock författade före det att *Emissionsgarantidomen* meddelades, vilket innebär att domens inverkan inte har behandlats i dessa. Bland de verk som har författats efter *Emissionsgarantidomen* är det framför allt processrättsliga aspekter av domen som har behandlats, men här kan också nämnas Unnersjös artikel som delvis behandlar förmögenhetsrättsliga frågor samt en artikel av Nerep där han övergripande går igenom vissa frågor föranledda av domen.²⁴ Emissionsgarantiavtalets rättsliga verkan i ljuset av

---

²⁴ Se Unnersjö (2016) och Nerep (2016).

Emissionsgarantidomen har behandlats något mer utförligt i diverse examensuppsatser författade av studenter. Däribland kan nämnas Ellenius, vars uppsats sedermera blev till en artikel i JP.²⁵ Frågor rörande garantens möjligheter att undslippa bundenhet samt huruvida det finns anledning att tillerkänna emissionsgarantiavtal full rättslig verkan har dock behandlats mer sparsamt. Således bidrar denna uppsats till forskningen vad gäller dessa frågor, men även till att kritiskt granska Högsta domstolens argumentation angående emissionsgarantiavtals bindningsverkningar.

1.6 Disposition

Framställningen består av sex kapitel, varav detta inledande kapitel utgör *kapitel ett*. Det efterföljande *kapitel två* innehåller en kort introduktion av hur bolag vanligen skaffar kapital genom nyemissioner samt ett avsnitt som introducerar institutet emissionsgarantiavtal och den tillämpliga regleringen i form av prospektförordningen.

I *kapitel tre* redogör jag först för vissa grundläggande avtalsrättsliga aspekter vad avser formkrav. Sedan följer ett delavsnitt om formkraven för andra närliggande rättsområden. I nästföljande avsnitt följer en redogörelse för aktieteckningens formkrav och en, till viss del historisk, presentation av motiven bakom aktieteckningens formkrav.

I *Kapitel fyra* behandlas avtalsrättslig ogiltighet till följd av förutsättningsläran. I denna del presenteras, utöver allmänna synpunkter vad gäller tillämpligheten, den av Lehrberg förespråkade teleologiska förutsättningsläran.

I *kapitel fem* redogör jag för *Emissionsgarantidomen* och analyserar Högsta domstolens uttalanden mot bakgrund av de tidigare avsnitten.

---

²⁵ Se Ellenius (2016).

I *kapitel sex* företar jag sedan en avslutande analys i syfte att sammanställa den löpande analysen och besvara uppsatsens frågeställningar. Dessa behandlas var och en i separata avsnitt och i slutet av kapitlet följer en sammanfattande slutsats.

Jag gör en löpande analys i (avsnitt 3 – 5) där jag tillför egna kommentarer, tolkningar och synpunkter i syfte att lyfta centrala aspekter och belysa eventuella oenigheter och diskrepans mellan de olika rättskällorna. Min förhoppning är att den löpande analysen ska bidra till läsarens förståelse för ämnet och underlätta för denne att följa med i resonemangen. Därutöver tjänar den löpande analysen till att undvika en allt för teoritung uppsats där läsaren först på slutet får ta del av kritiska resonemang och synpunkter.

2 Allmänna utgångspunkter

2.1 Nyemission

För det fall att ett bolag väljer att tillgodose sitt kapitalbehov genom att genomföra en nyemission finns det enligt ABL, i huvudsak, två alternativ; en företrädesemission eller en riktad emission. Som huvudregel har befintliga aktieägare företrädesrätt till de nya aktierna i förhållande till sitt befintliga aktieinnehav, 13 kap. 1 § ABL. Det är dock möjligt att avvika från den aktiebolagsrättsliga huvudregeln om befintliga aktieägares företrädesrätt, 13 kap. 1 § andra stycket punkt 2 ABL. En riktad emission, det vill säga en emission som avviker från befintliga aktieägares företrädesrätt, utgör ett undantag från den aktiebolagsrättsliga huvudregeln och innebär att företrädesrätten ska regleras på annat sätt till följd av bestämmelser i emissionsbeslutet, 13 kap. 1 § andra stycket punkt 2 c ABL. Vid en företrädesemission är det vanligt att det emitterande bolaget ingår kostsamma emissionsgarantiavtal, vilket innebär att det ofta är kostnadseffektivt för ett bolag att genomföra en riktad emission i stället.²⁶

2.2 Emissionsgarantiavtal

En företrädesemission i ett noterat bolag är en arbetsintensiv, tidsomfattande och kostsam process som ofta kan ta upp mot ett halvår att genomföra.²⁷ Mot bakgrund av detta och med hänsyn till vikten av att bolaget får in det önskade kapitaltillskottet är det fatalt om företrädesemissionen inte blir fulltecknad. Sannolikheten för att en företrädesemission blir fulltecknad är bland annat beroende av allmänna marknadsförhållanden. Med anledning av den utdragna processen uppstår vissa osäkerhetsmoment för det emitterande bolaget. Under den tid det tagit att förbereda och genomföra företrädesemissionen kan marknadsförhållandena ha förändrats. Ett sätt för bolaget att övertyga

---

²⁶ Westermarck och Lagercrantz (2013) s. 226. Den riktade emissionens natur gör att någon garanti inte är nödvändig.

²⁷ Westermarck och Lagercrantz (2013) s. 51.

investerare om att teckna sig i den stundande emissionen är att erbjuda en rabatterad teckningskurs. De investerare som erbjuds möjlighet att teckna aktier i emissionen får då möjlighet att teckna nya aktier till en teckningskurs som understiger den kurs aktien handlas till på marknaden. En nackdel med att rabattera aktiekursen är att bolaget behöver emittera fler aktier för att få in den önskade likviden, detta medför i sin tur en större utspädningseffekt.²⁸

Som ett alternativ till att rabattera teckningskursen kan bolaget försöka säkerställa att företrädesemissionen fulltecknas. Det kan göras genom att ingå olika slags avtal där investerare förbinder sig att teckna ett visst antal aktier i emissionen. Till exempel kan befintliga, större, aktieägare förbinda sig att teckna sin pro rata-andel i emissionen. Vanligare torde dock vare att det emitterande bolaget ingår emissionsgarantiavtal. Ett emissionsgarantiavtal innebär att en eller flera investerare – ofta institutionella – förbinder sig att teckna ett visst antal aktier för det fall att emissionen inte blir fulltecknad, eller tecknad till viss grad. Syftet med emissionsgarantiavtalet är alltså att säkerställa att emissionen blir fulltecknad. En emission som inte blir fulltecknad riskerar att bli kostsam för företaget till följd av att bolaget inte får in hela det kapitaltillskott de eftersträvat samt till följd av att det skickar signaler till marknaden om att intresset för att investera i bolaget är lågt. Garanten har dock inte en ovillkorlig skyldighet att teckna aktier i emissionen. Således går det att betrakta ett ingånget emissionsgarantiavtal som en slags försäkring för företaget, som ger ett skydd mot förändrade marknadsförhållanden och signalerar att det finns stora investerare som tror på företaget och därför väljer att åta sig att teckna aktier i emissionen. Då signalvärdet är av stor betydelse ingås ofta emissionsgarantiavtal på ett så tidigt stadie som möjligt för att informationen ska kunna medtas i prospektet och således vara allmänt känd för övriga potentiella investerare när teckningsperioden börjar löpa.²⁹ Det bör även erinras att det är vanligt förekommande att det

---

²⁸ Westermärk och Lagercrantz (2013) s. 113.

²⁹ Westermärk och Lagercrantz (2013) s. 113.

emitterande bolaget ingår såväl emissionsgarantiavtal som rabatterar teckningskursen.³⁰

Vanligen är det olika värdepappersinstitut som åtar sig att garantera nyemissioner, men det förekommer även att vissa befintliga aktieägare tillfrågas och ställer upp.³¹ Det bör här erinras att garantiverksamhet kräver ett särskilt tillstånd från Finansinspektionen, 2 kap. 1 § första stycket 6 p. VPML. Privatpersoner får således inte bedriva yrkesmässig garanti- verksamhet men är inte förhindrade att i något enstaka fall ingå emissionsgarantiavtal.³²

Parterna i ett emissionsgarantiavtal är det emitterande bolaget och garanten. Avtalets kärna består i att garanten åtar sig att teckna samtliga aktier eller en bestämd del av aktierna i emissionen för det fall att den inte blir fulltecknad eller tecknad till viss grad. För ställandet av garantin erhåller garanten vanligen ett vederlag som kan bestå såväl av kontanta medel som nyemitterade aktier i det emitterande bolaget. Storleken på garantens ersättning varierar, men en ersättning om tre till tio procent torde vara brukligt och garanten erhåller ersättningen oavsett om denne har behövt teckna aktierna eller ej. Att ersättning utgår oavsett om det blir aktuellt att teckna aktier eller inte är en naturlig följd av själva avtalets utformning, som går att likna med en slags försäkring, för vilken garanten står en ekonomisk risk.³³

2.3 Prospektregler

Av prospektförordningens³⁴ art. 1.1 framgår att ett prospekt ska offentliggöras innan värdepapper erbjuds till allmänheten eller tas upp till handel på en reglerad marknad. Av prospektförordningen framgår att det i

---

³⁰ Westermärk och Lagercrantz (2013) s. 113 f.

³¹ Westermärk och Lagercrantz (2013) s. 114 f.

³² Westermärk och Lagercrantz (2013) s. 115.

³³ Westermärk och Lagercrantz (2013) s. 115.

³⁴ EU 2017/1129.

vissa fall finns möjlighet att upprätta ett så kallat frivilligt prospekt för det fall att prospektskyldighet inte föreligger till följd av att erbjudandet till allmänheten faller utanför tillämpningsområdet, eller omfattas av något av undantagen, art. 4 prospektförordningen.³⁵

Av art. 6.1 prospektförordningen framgår att ett prospekt ska innehålla den information som är väsentlig för att en investerare ska kunna fatta ett välgrundat investeringsbeslut. Däribland ska ett prospekt innehålla information om: emittentens och en eventuell garants tillgångar och skulder samt finansiella ställning och framtidsutsikter, de rättigheter som är förknippade med värdepapperna, skälen till emissionen och emissionens effekt på emittenten. För det fall att emissionen är garanterad ska det emitterande bolaget ange en kort beskrivning av emissionsgarantins omfattning, en kort beskrivning av garanten eller garanterna, nyckelinformation avseende garantens finansiella ställning, en kort beskrivning av de väsentligaste riskfaktorerna hänförliga till garantin och garanten, artikel 7.7.c prospektförordningen.

Efter det att ett prospekt har godkänts – I Sverige är det Finansinspektionen som ansvarar för att godkänna prospekthandlingar – ska det göras tillgängligt för allmänheten. Så ska ske i skälig tid, senast när erbjudandet till allmänheten börjar löpa eller när värdepapperna tas upp till handel på den reglerade marknaden, art. 21.1 prospektförordningen. Tillägg till prospektet ska upprättas utan dröjsmål vid varje ny omständighet av betydelse, sakfel eller väsentlig felaktighet i samband med informationen i prospektet som kan påverka bedömningen av värdepapperna, art. 23 prospektförordningen. En investerare som, när ett tillägg offentliggörs, redan har samtyckt till att teckna sig för värdepapperna har rätt att återkalla sitt samtycke inom två arbetsdagar efter det att tillägget offentliggjordes, art. 23.2 prospektförordningen.

---

³⁵ Jfr art. 1.3, 1.4, 1.5 och art. 3.2.

3 Formkrav

3.1 Allmänt om föravtal och formkrav

Av 1 § AvtL framgår några av de mest grundläggande principerna i svensk avtalsrätt; löftesprincipen, konsensualavtalsprincipen (avtal ingås formfritt) och att avtalsingående är dispositivt. Av 1 § tredje stycket AvtL följer att reglerna får vika för annan lag som föreskriver viss form för avtalets ingående. Av förarbetena till den ursprungliga lagen framgick att de så kallade formalavtalen undantogs från första kapitlets giltighet.³⁶ Kleineman menar att det inte endast utifrån det faktum att det vid formalavtal, exempelvis fastighetsköp, inte går att uppnå ett giltigt köp enbart genom utväxlande av anbud och accept går att dra slutsatsen att ett löfte om ett sådant förvärv inte skulle vara bindande för avgivaren av löftet.³⁷

Vad avser krav på en rättshandlings form torde det särskilt vara fråga om skriftlighet, innehåll och bevittning.³⁸ Den mest långtgående rättsföljden av att ett stadgat formkrav inte iaktas är att rättshandlingen blir ogiltig. Det förekommer även mildare rättsföljder än ogiltighet vid formfel och påföljderna torde hänga samman med ändamålet bakom det i lagstiftningen uppställda formkravet. Det är framför allt i situationer där ändamålet är att främja ett moget övervägande innan rättshandlingen företas som formkravet har en absolut karaktär i form av rättsföljden ogiltighet.³⁹

Ett föravtal utgör ingen egen avtalstyp, eftersom det inte knyter an till ett specifikt rättsförhållande som till exempel köp eller hyra. Föravtalet utgör snarare en rättsfigur, ett slags praktiskt samlingsbegrepp för rättsregler vilka har en viss uppgift i rättslivet.⁴⁰ Det är vanligt att föravtal förekommer i form av optionsklausuler, vilka kan vara uttryck såväl för att båda parterna önskar

---

³⁶ SOU 1915:1 s. 40.

³⁷ Kleineman (2005) s. 41.

³⁸ Adlercreutz, Gorton och Lindell-Frantz (2016) s. 73.

³⁹ Adlercreutz, Gorton och Lindell-Frantz (2016) s. 75.

⁴⁰ Adlercreutz, Gorton och Lindell-Frantz (2016) s. 147.

förbinda sig att ingå avtal, som ett ensidigt uttryck i form av en förpliktande optionsklausul. Högsta domstolen har i NJA 1992 s. 66 fastslagit att ett optionsavtal beträffande överlåtelse av bostadsrätt är bindande, förutsatt att avtalet har upprättats skriftligen.⁴¹

Almén och Eklund uttalar i sin kommentar till avtalslagen att förevaron av formföreskrifter medför att även ett anbud om att sluta sådana avtal är ogiltiga om de inte följer formkraven.⁴² Kleineman menar att en sådan konklusion ter sig märklig då 1 § tredje stycket AvtL endast stadgar ogiltighetsverkan av avtal som inte uppfyller formföreskrifterna. Huruvida löften att ingå sådana avtal är ogiltiga till följd av att dessa inte uppfyller formföreskrifterna framgår inte.⁴³ Åqvist anför på sin sida, vad gäller emissionsgarantiavtal, att förevaron av formkrav utesluter att en utfästelse om att ingå avtal är bindande då vissa minimikrav, med hänsyn till formkravet, inte uppfylls.⁴⁴ På denna punkt är jag ense med Kleineman, bestämmelsen erinrar inte om någon ogiltighetsföljd för löften om sådana avtal och det vore märkligt om så var fallet då ett rent löfte om att ingå ett formalavtal i sig inte kan innefatta ett beaktande av formföreskrifterna.

3.2 Formkrav i svensk lagstiftning

3.2.1 Köp av fast egendom

Ett av de vanligaste exemplen på lagstadgade formkrav i svensk rätt gäller köp av fast egendom. Jordabalken (1970:994) (JB) ställer krav på undertecknande från såväl köparen som säljaren vid överlåtelse, 4 kap. 1 § JB. Enligt bestämmelsen ska vissa minimikrav vara uppfyllda för att avtalet ska vara bindande, så som krav på skriftlighet, båda parternas underskrifter och en överlåtelseförklaring.

---

⁴¹ Se avsnitt 3.2 där rättsfallet behandlas.

⁴² Almén & Eklund (1997) s. 15.

⁴³ Kleineman (2005) s. 42.

⁴⁴ Åqvist (2005) s. 612.

Traditionellt har fastigheter ansetts vara särskilt viktiga objekt, varför en viss nivå av formalism har varit motiverad till skydd vid överlåtelser.⁴⁵ Av propositionen till JB framgår att reglerna om formkrav är en naturlig följd av den betydelse som i äldre rätt tillmätts fast egendom. Även i modernare tid har starka skäl ansetts tala för att inte låta helt formlösa överlåtelser gälla.⁴⁶ Ett annat skäl som brukar anföras till stöd för upprätthållandet av formkravet är att det följer av formtvånget att överlåtelserna sker först efter moget övervägande. Utöver dessa motiv nämns i propositionen även att formkravet framtvänger en viss precisering av avtalsinnehållet och medför en viss bevisfunktion om avtalets tillkomst och innehåll.⁴⁷ Ahlinder framhåller emellertid att formkraven har en huvudsaklig praktisk funktion, innebärande bland annat att köpehandlingar ska upprättas på sådant sätt att de kan läggas till grund för lagfart.⁴⁸

Det är inte möjligt att med bindande verkan lämna en utfästelse om framtida överlåtelse av fast egendom. Detta löftesförbud har uppkommit genom fastighetsrättslig praxis.⁴⁹ Tillämpningen av förbudet torde inte vålla några bekymmer, ett löfte om att i framtiden överlåta fast egendom har ingen rättslig verkan och är därmed inte bindande mellan parterna. Detta gäller även för det fall att löftet avgivits i skriftlig form och ingått i ett förberedande avtal med preciserade köpevillkor.⁵⁰ Det är därmed inte möjligt att framställa krav på skadestånd med anledning av att ett sådant avtal inte fullföljs.⁵¹

---

⁴⁵ Grauers (2016) s. 33.

⁴⁶ Prop. 1970:20 del B 1 s. 122.

⁴⁷ Prop. 1970:20 del B 1 s. 122 f.

⁴⁸ Ahlinder (2013) s. 105.

⁴⁹ Se för äldre praxis NJA 1927 s. 372 och NJA 1940 s. 112. För principens tillämpning i modern praxis se bland annat NJA 1971 s. 516, NJA 1998 s. 612 och NJA 2002 s. 467.

⁵⁰ Ahlinder (2013) s. 110.

⁵¹ Jfr NJA 2002 s. 467.

3.2.2 Köp av bostadsrätt

Vid köp av bostadsrätt gäller samma formkrav som vid fastighetsköp, 6 kap. 4 § Bostadsrättslag (1991:614) (BRL). I NJA 1992 s. 66 kom emellertid Högsta domstolen fram till att ett skriftligt optionsavtal beträffande överlåtelse av bostadsrätt var bindande.⁵² Bakgrunden i fallet var följande:

Gun L hade i ett optionsavtal åtagit sig att överlåta sin bostadsrätt till makarna G senast den 15 mars 1986. I avtalet stadgades att optionsrätten inte fick göras gällande förrän tidigast den 1 mars 1986, att överlåtelsen skulle ske genom ett särskilt upprättat överlåtelseavtal och att makarna G senast den 1 januari 1986 skulle underrätta Gun L om de avsåg att utnyttja optionsrätten. Samma dag som ingåendet av optionsavtalet undertecknade parterna ett hyreskontrakt enligt vilket Gun L till makarna G hyrde ut bostaden för tiden den 15 maj 1984 till den 15 mars 1986. Den 17 december 1985 meddelade makarna G att de avsåg utnyttja optionsrätten, varpå Gun L vägrade att överlåta bostadsrätten för det i optionsavtalet angivna priset, utan i stället krävde ett belopp som med 350 000 kronor översteg den i optionsavtalet angivna köpeskillingen. Makarna G väckte talan mot Gun L och yrkade att de skulle förklaras vara ägare till ifrågakvarande bostadsrätt.

Högsta domstolen konstaterade att ett optionsavtal utgör en utfästelse och att frågan var om ett sådant optionsavtal har bindande verkan. Högsta domstolen anförde att vad gäller fast egendom riskerar det att skapa osäkerhet i äganderätten med ogynnsamma verkningar, för bland annat fastighetsomsättningen och kreditgivningen, om sådana optionsklausuler tillåts. Vad gäller annan egendom är däremot utgångspunkten att optionsavtal är bindande, denna ordning är en naturlig följd av den avtalsrättsliga principen om avtalsfrihet. Från denna huvudregel kan undantag förekomma i lag eller när särskilda angelägenheter föranleder det. Högsta domstolen noterade att varken gällande eller tidigare lagstiftning gav uttryck för något förbud mot optionsavtal beträffande överlåtelse av bostadsrätter.⁵³ Som skäl för formkravet hade i förarbetena anförts att det var av stor vikt för preciseringen av

---

⁵² NJA 1992 s. 66.

⁵³ NJA 1992 s. 66.

avtalsinnehållet och i övrigt bidrog till att skapa ordning och reda i rättsförhållandena samt tillgodosåg kontrollaspekten vid realisationsvinstbeskattning.⁵⁴ Högsta domstolen uttalade att då frågan om optionsavtal inte hade berörts i samband med införandet av formkravet i BRL, fanns det inte tillräcklig anledning att anse att ett formkrav vid överlåtelse av bostadsrätter skulle inverka på rättsläget – vad beträffar optionsavtal – på sådant sätt att avtal av detta slag under alla omständigheter var att betrakta som ogiltiga. Högsta domstolen konkluderade därmed att ett optionsavtal avseende en framtida överlåtelse av bostadsrätt är bindande. Dock framhölls att optionsavtalet måste vara skriftligt, vilket motiverades med att för det fall att muntliga optionsavtal godkänns skulle skriftlighetskravet för överlåtelse urholkas på ett sätt som inte är godtagbart, eftersom det muntliga optionsavtalet då skulle binda säljaren lika starkt som ett köpeavtal som uppfyller lagens formkrav.⁵⁵

3.3 Formkraven vid aktieteckning

3.3.1 Formkravens utformning

Aktieteckning är en formbunden rättshandling som har gjorts till föremål för särskild reglering i ABL. Det finns två situationer för vilka ABL uppställer formkrav: aktieteckning vid bolagsbildning respektive aktieteckning vid nyemission, 2 kap. 12 § och 13 kap. 13 § ABL. Vad gäller aktieteckning vid bolagsbildningen stadgar 2 kap. 12 § ABL att aktieteckning ska ske i stiftelseurkunden. En aktieteckning som har gjorts på annat sätt kan endast göras gällande om bolaget registreras utan att aktietecknaren dessförinnan har anmält felet, det vill säga det faktum att aktieteckningen inte har skett på föreskrivet sätt, hos bolagsverket. Den ogiltighet som följer av att aktieteckningen inte har gjorts i stiftelseurkunden kan alltså läkas för det fall att bolaget registreras innan felaktigheten har anmälts.⁵⁶ Det bör noteras att

---

⁵⁴ Prop. 1981/82:169 s. 61 f.

⁵⁵ NJA 1992 s. 66.

⁵⁶ Anderson, Johansson och Skog, Juno lagkommentar till 2 kap. 12 §.

ordalydelsen i 2 kap. 12 § ABL, ”[a]ktieteckningen blir bindande för aktietecknaren när stiftelseurkunden har undertecknats av samtliga stiftare”, enligt författningskommentaren medför att innan samtliga stiftare har undertecknat stiftelseurkunden kan vem som helst av tecknarna dra sig ur bolagsbildningen och återkräva vad denne har inbetalt för teckningen av aktier.⁵⁷

Beträffande aktieteckning i samband med nyemission återfinns formkravet i 13 kap. 13 § ABL. Av bestämmelsen framgår att teckning av nya aktier med anledning av ett beslut om nyemission ska ske på en teckningslista som innehåller emissionsbeslutet. Andra stycket innehåller dock en bestämmelse om ett förenklat teckningsförfarande, så kallad simultanteckning, med innebörden att aktieteckningen kan ske direkt i stämmoprotokollet. En sådan simultanteckning förutsätter dock att alla som omfattas av erbjudandet deltar i stämman.⁵⁸ Ett tredje alternativ – vilket utgör ett avsteg från formkravet men är av stor praktisk betydelse för avstämningsbolag – är att aktieteckningen sker genom betalning, 13 kap. 13 § tredje stycket ABL. Rättsföljden av att formkravet inte iakttas är ogiltighet, 13 kap. 14 § ABL. Likväl kan ogiltigheten läkas genom att emissionsbeslutet registreras utan att aktietecknaren dessförinnan har anmält felet hos bolagsverket.⁵⁹

3.3.2. Motiven bakom formkraven

Diskussionen i doktrinen avseende formkraven vid aktieteckning kretsade under en lång tid kring betydelsen av det över etthundra år gamla rättsfallet NJA 1918 s. 394. Bakgrunden var följande:

I september 1913 tecknade Gavelius 80 stamaktier á 100 kronor i aktiebolaget Spica, för vilka han till bolaget betalade 8000 kronor som teckningslikvid. Teckningen skedde på en teckningslista som hade utfärdats i samband med

---

⁵⁷ Prop. 2004/05:85 del II s. 525.

⁵⁸ Anderson, Johansson och Skog, Juno lagkommentar till 13 kap. 13 §.

⁵⁹ Anderson, Johansson och Skog, Juno lagkommentar till 13 kap. 14 §.

bolagets bildande. Det visade sig dock att aktieteckningen, den Gavelius deltagit i, hade fortsatt efter det att bolaget hade bildats och registrerats. Det var denna fortsatta aktieteckning som Gavelius hade deltagit i. När bolaget sedan skulle registrera denna aktieteckning, nekades ansökan till följd av att den fortsatta aktieteckningen borde ha föregåtts av ett formellt stämmobeslut om kapitalökning i bolaget. Med anledning av den icke beviljade registreringen träffade bolaget och Gavelius den 9 februari 1914 en överenskommelse om att bolaget på nästa bolagsstämma skulle fatta beslut om ökning av aktiekapitalet om 25 000 kronor i stamaktier med rätt och skyldighet för Gavelius att teckna 74 stamaktier. Därutöver skulle Gavelius erhålla sex preferensaktier från styrelsen. Då Gavelius redan hade inbetalat 8000 kronor ansågs de aktier han skulle erhålla till fullo betalda. Gavelius ångrade sig dock och tecknade inte de aktier han utfäst sig att göra. Därtill menade han dessutom att bolaget skulle återbetala de 8000 kronor han erlagt i likvid.⁶⁰

Rådhusrätten, vars dom sedermera fastställdes av Högsta domstolen, anförde att den utfästelse som Gavelius hade avgivit den 9 februari 1914 inte uppfyllde de formkrav för aktieteckning som fanns i 1910 års ABL, varför utfästelsen inte ansågs bindande.⁶¹

Karlgren menar att det inte råder något tvivel om att formbundenheten vid aktieteckning är hänförlig till att lagstiftaren velat förebygga att personer förhastat tecknar aktier i ett företag. Således syftar, enligt Karlgren, formbundenheten till att skydda investerare från ogenomtänkta affärer.⁶² Karlgren menar att detta ”förhärskande motiv” om att skydda investerare från ogenomtänkta affärer medför att en utfästelse att teckna aktier inte har någon rättslig verkan.⁶³ Karlgren menar att om syftet med formkraven hade varit ett annat, hade en utfästelse att i framtiden teckna aktier kunnat ske formlöst. Resonemanget tycks grunda sig i att Karlgren menar att det ”förhärskande motivet” helt urholkas för det fall att en utfästelse om att i framtiden teckna aktier vore rättsligt bindande.⁶⁴

---

⁶⁰ NJA 1918 s. 394.

⁶¹ NJA 1918 s. 394.

⁶² Karlgren (1930) s. 56.

⁶³ Karlgren (1930) s. 59 f.

⁶⁴ Karlgren (1930) s. 60.

Karlgrens principfasta inställning tycks till stor del grundas på Högsta domstolens dom i NJA 1918 s. 394. Han uttalar sig dock även specifikt om ”avtal, enligt vilka en kontrahent förklarar att han åtager sig garanti för, att ett större eller mindre kapital kommer att uppbringas genom aktieteckning”.⁶⁵ Karlgren menar att sådana avtal ofta, eller kanske till och med som regel, inte träffas av aktieteckningens formkrav.⁶⁶ Karlgren motiverar detta med att en analogisk tillämpning av de då gällande formkraven för aktieteckning i ABL torde vara utesluten i de fall då syftet med själva utfästelsen är ett annat än vad som vanligen är fallet vid *pacta de contrahendo*. Enligt Karlgren är själva föremålet för garantiavtalet som sådant att överta garantirisken, vanligen i utbyte mot vederlag, och inte att förvärva ägandeskap i företaget. Därmed föreligger enligt Karlgren inte samma behov av att skydda investerare mot ogenomtänkta affärer.⁶⁷ Mot denna argumentation kan anföras att en sådan ordning i praktiken torde innebära att investerare, tvärt emot vad Karlgren menar, anses mer skyddsvärda då de åtnjuter skydd i form av utfästelsens bindande verkan, emedan en privatperson då inte skulle göra det. Således menar jag att följden blir en annan än den av Karlgren presenterade tanken. Dessutom torde det vara svårt att, likt Karlgren, göra åtskillnad mellan situationer då syftet är att förvärva ägande i bolaget respektive att enbart stå en garantirisk. Även om emissionsgarantiavtal liknar en slags försäkring och garantens syfte enbart är att göra ekonomisk vinning, är det i praktiken ofta så att garanten behöver teckna sig för ett visst antal aktier. Det är således svårt att upprätthålla en sådan distinktion som enligt Karlgren kan föranleda olika utfall.

Erik Nerep menar att de särskilda problem som är intressanta vid emissionsgarantiavtal är frågan om ett löfte eller utfästelse att teckna sig för aktier i samband med en nyemission är rättsligt bindande med hänsyn till aktieteckningens formbundenhet.⁶⁸ Nerep framhåller att skälen till att i lagstiftningen göra avsteg från huvudregeln, att avtal kan ingås formlöst,

---

⁶⁵ Karlgren (1930) s. 61.

⁶⁶ Karlgren (1930) s. 61 f.

⁶⁷ Karlgren (1930) s. 62.

⁶⁸ Nerep (2003) s. 146.

varierar. I vissa fall anges motivet vara att avtalet ska hanteras av en offentlig myndighet vid exempelvis beviljande av lagfart, skatteprövning med mera. Det har i dessa fall ansetts vara av vikt att avtalen dokumenteras.⁶⁹ I andra fall har kravet på skriftlig form motiverats med att det är av intresse för preciseringen av avtalsvillkoren och att det skapar ordning och reda i rättsförhållanden och därigenom förebygger uppkomsten av tvister.⁷⁰ För vissa avtalstypers del har det framhållits att det är viktigt att avtalet ingås först efter noggrant övervägande, så är till exempel fallet med överlåtelse av fast egendom. Ofta kombineras olika *ratio legis* utan att det för den delen klart framgår vilket som har ansetts vara avgörande eller dominerande.⁷¹

Formkraven för aktieteckning förefaller ha tillkommit vid införandet av 1895 års ABL, för att sedan ha vidareutvecklats i 1910 års ABL.⁷² I syfte att stävja riskerna för att allmänheten inledde osunda affärsföretag infördes ett krav i 1895 års ABL på att aktietecknarna skulle ges information om bolagets verksamhet, teckningsvillkor med mera.⁷³ Även i 1910 års ABL återfanns en bestämmelse om aktieteckningens formbundenhet. I författningskommentarerna anges att det huvudsakliga ändamålet var att bereda allmänheten ett kraftigare skydd mot ”osunda bolagsföretag”. Genom utökad publicitet beträffande förhållandena om bolaget och dess bildande samt angående ökning av aktiekapital och bolagets soliditet ansåg kommittén att de, så långt det vore möjligt på lagteknisk väg, förhindrade att allmänheten tecknade aktier i företag som ”ej äro förtjänta af dess förtroende”.⁷⁴ Nerep menar att det mot bakgrund av de motiv som angavs i 1895 och 1910 års aktiebolagslagar inte går att identifiera något särskilt dominerande syfte med formkraven. Han menar därför att det är överraskande att Karlgren har funnit att reglerna bygger på ett ”förhärskande motiv”. Han menar också att Karlgrens argumentation på denna punkt är skönsmässig.⁷⁵ Även om jag

---

⁶⁹ Nerep (2003) s. 148.

⁷⁰ Nerep (2003) s. 148; jfr SOU 1981:74 s. 299.

⁷¹ Nerep (2003) s. 148.

⁷² Nerep (2003) s. 148; Åqvist (2005) s. 603.

⁷³ SOU 1895:1 s. 106 f.

⁷⁴ SOU 1910:1 s. 3.

⁷⁵ Nerep (2003) s. 151 f.

förvisso instämmer med Nerep är den kritik han framför något onyanserad, enligt min mening. Ett av motiven till införandet av formkrav vid aktieteckning var att skydda allmänheten mot så kallade ”osunda bolagsföretag”. Även om det givetvis kan ifrågasättas huruvida det av förslagen framgår något ”förhärskande motiv” eller för den delen klart dominerande motiv, är jag ändå av uppfattningen att det i de tidiga förarbetena läggs särskild vikt vid intresset av att skydda den aktietecknande allmänheten.

Formkraven för aktieteckning behölls i 1944 års ABL. Av propositionen framgår att en fördel med de i lagen föreslagna kontrollföreskrifterna är att de försvårar uppkomsten av mindre önskvärda företag och att det innebär ett skydd för allmänheten mot att tillskjuta medel till sådana bolag.⁷⁶ Av förarbetena framgår dock att det även kan finnas andra tänkbara motiv bakom formkraven, så som publicitets- och kontrollskäl och skydd för tredje man.⁷⁷ Det torde således vara den fortsatta avsaknaden av något tydligt dominerande skäl till varför det anses nödvändigt att kräva särskild form vid aktieteckning som Nerep refererar till när han uttalar att inget besked om motiv ges samt att propositionen inte tillför något av intresse.⁷⁸

Även i 1975 års ABL återfanns formkrav vid aktieteckning. I författningskommentaren anges att bestämmelserna byggde på den ”då gällande principen” att ingen med bindande verkan skulle kunna förplikta sig att delta i bolagsbildningen förrän i lagen föreskrivna åtgärder hade vidtagits i syfte att ge aktietecknaren underlag för bedömningen av bolaget.⁷⁹ Å ena sidan menar jag att detta skulle kunna peka på att, i vart fall ett av, motiven till bestämmelserna om formkrav i 1975 års ABL fortsatt var att skydda allmänheten mot ”osunda bolagsföretag”. Å andra sidan anges samtidigt i förarbetena att publicitets- och kontrollföreskrifterna är tidskrävande och inte heller kan anses ge något effektivt skydd mot bedrägliga eller ansvarslösa förfaranden. Vidare anges även att det torde vara en förlegad uppfattning att

---

⁷⁶ Prop. 1944:5 s. 124 f.

⁷⁷ SOU 1941:9 s. 102 ff.; Prop. 1944:5 s. 192.

⁷⁸ Nerep (2003) s. 160 f.

⁷⁹ Prop 1975:103 s. 298.

aktiebolaget, som företagsform, är ett farligt instrument genom vilket allmänheten lätt låter sig luras att placera sina besparingar i. Snarare verkar det som att problemet vid utredningens framläggande låg i hur aktiebolagen skulle kunna locka till sig det kapital som var nödvändigt för att finansiera näringslivet och dess utveckling.⁸⁰ Förarbetena till 1975 års ABL ger dock motstridiga besked avseende vad kravet på viss form motiveras av, vilket föranleder frågan om varifrån denna motstridighet är sprungen. Uttalandet i författningskommentaren avseende den ”då gällande principen” har stora likheter med ett uttalande i 1971 års betänkande⁸¹. Karlström uppmärksammar de slående motsättningarna mellan å ena sidan Nials⁸² uttalande om den ”då gällande principen” i betänkandet, och å andra sidan det övergripande huvudsyftet med 1975 års ABL, vilket var att förenkla det mycket komplicerade och formbundna regelverk som 1944 års ABL utgjorde.⁸³ I 1971 års betänkande citerades dessutom delar av det, år 1958, framlagda betänkandet *Förslag till förenkling i vissa delar av aktiebolagslagen*⁸⁴, enligt vilket utgångspunkten för regler om formalitet och publicitet vid bolagsbildning och kapitalökning framstår som verklighetsfrämmande mot bakgrund av utvecklingen av de i praktiken, vanliga förfarandena.⁸⁵ Karlström försöker finna en förklaring till denna märkliga motsättning och landar – mot bakgrund av att han inte finner någon direkt förklaring till den av Nial uttalade principen i tidigare förarbeten – i slutsatsen att Nials uttalande måste ha varit inspirerat av rättslitteraturen.⁸⁶ Såväl Karlström som Nerep menar dessutom att den rättslitteratur Nial torde ha inspirerats av är ett verk författat av honom själv, nämligen *Aktiebolagsrättsliga studier*⁸⁷ från 1935.⁸⁸ I framställningen ger Nial uttryck för att hans uppfattning, med hänvisning till 1918 års rättsfall och Karlgrens arbete *Om stiftelseurkund och*

---

⁸⁰ SOU 1971:15 s. 110.

⁸¹ SOU 1971:15 s. 138.

⁸² Håkan Nial var utredningsman i 1971 års betänkande och såväl Karlström som Nerep tillskriver honom uttalandet i fråga. Se Karlström (2002) s. 61 och Nerep (2003) s. 161 f.

⁸³ Karlström (2002) s. 59.

⁸⁴ SOU 1958:27.

⁸⁵ SOU 1958:27 s. 169; SOU 1971:15 s. 128. Se även Karlström (2002) s. 60.

⁸⁶ Karlström (2002) s. 61. Se även Nerep (2003) s. 161 f. som instämmer med det av Karlström förda resonemanget.

⁸⁷ Nial (1935).

⁸⁸ Karlström (2002) s. 61; Nerep (2003) s. 161.

*aktieteckning vid bildande av aktiebolag enligt svensk rätt*⁸⁹, är att det finns en regel som säger att en utfästelse att teckna aktier som inte uppfyller formkraven i ABL inte är bindande. Nial utvecklar resonemanget och menar att syftet är att skydda personer från att satsa kapital i ett bolag innan dess soliditet och utsikter blivit föremål för publicitet och därmed kan granskas.⁹⁰

Mot bakgrund av de motsägelsefulla uttalandena i förarbetena till 1975 års ABL är det något vanskligt att säga något bestämt om vad syftet med formkraven kan antas ha varit. Jag menar ändå att risken, när formkraven i 1975 års ABL infördes, för den aktietecknande allmänheten att luras placera pengar i bedrägliga företag var nästintill obefintlig. I stället var det företagets möjlighet till kapitalanskaffning och behovet av att förenkla 1944 års komplicerade och formbundna ABL som stod i centrum. Således torde behovet av extensiva skyddsregler för den aktietecknande allmänheten inte ha varit lika påtagligt. Jag får därmed ansluta mig till Nerep som menar att det vid tillkomsten av 1975 års ABL stod helt klart att Karlgrens antagande om ett ”förhärskande motiv” inte tillmättes någon betydelse.⁹¹

3.4 Sammanfattade kommentar

Av 1 § tredje stycket AvtL framgår att lagens första kapitel får vika för annan lag som föreskriver viss form för avtalets ingående. ABL innehåller formkrav för aktieteckning vid såväl bolagsbildning som nyemission. En omdiskuterad fråga är om även ett löfte att ingå en formbunden rättshandling måste iakttas formkraven för att vara bindande. I NJA 1992 s. 66 fann domstolen att ett optionsavtal beträffande överlåtelse av bostadsrätt var bindande. Vad gäller just aktieteckningens formkrav gjorde sig länge NJA 1918 s. 394 gällande och i doktrinen dominerade länge Karlgrens och Nials uppfattning att ett löfte om att senare teckna aktier inte är bindande. Argumentet för den uppfattningen tycks ha varit ett av Karlgren identifierat ”förhärskande motiv”

---

⁸⁹ Karlgren (1930).

⁹⁰ Nial (1935) s. 181.

⁹¹ Nerep (2003) s. 162.

som angav att formbundenheten avsåg att skydda investerare från ogenomtänkta affärer. Nerep är starkt kritisk till Karlgrens argumentation och menar att det inte går att utläsa något sådant ”förhärskande motiv”, eller ens dominerade för den delen. Förarbetena till 1975 års ABL föranleder en del huvudbry i denna fråga men det torde vara så att tanken om ett ”förhärskande motiv” bakom de stipulerade formkraven, i och med införandet av 1975 års ABL, inte längre var gällande. I stället torde fokus numera vara att, vilket framkommer i förarbetena till 1975 års ABL, underlätta bolagens kapitalanskaffning. Således torde inte längre samma behov av att upprätthålla strikta formkrav i syfte att skydda den aktietecknande allmänheten föreligga, eftersom motiven bakom formkraven har skiftat.

4 Avtalsrättslig ogiltighet

4.1 Inledning

Som tidigare nämnts undantas formalavtal från tillämpningen av AvtL:s första kapitel. Lagens 2 kap. och 3 kap. äger däremot tillämpning på formalavtal, varför emissionsgarantiavtal träffas av dessa bestämmelser. Således skulle ogiltighetsgrunderna i 3 kap. AvtL kunna tillämpas på ett emissionsgarantiavtal. Även om ett emissionsgarantiavtal i teorin skulle kunna ingås under till exempel tvång (29 § AvtL) eller genom ocker (31 AvtL), är det troligare att en garant som vill undslippa bundenhet motiverar detta med att denne varit i *motivvillfarelse*.

4.2 Motivvillfarelse

Det görs inom avtalsrätten skillnad mellan två slags misstag, eller villfarelse. Det ena kännetecknas av att misstaget leder till att rättshandlingen får ett annat innehåll än vad som varit avsikten, så kallade förklaringsmisstag vilka regleras i 32 § AvtL. Den andra typen av misstag avser att rättshandlingen förvisso fått det avsedda innehållet, men att den rättshandlande löftesgivaren misstagit sig i frågan om de omständigheter som motiverar rättshandlingen, så kallad villfarelse i bevekelsegrunden eller *motivvillfarelse* – error in motivis.⁹²

En motivvillfarelse kan vara mer eller mindre kvalificerad, dels med hänsyn till *orsaken* dels med hänsyn till *löftesmottagarens kännedom* om sin motparts villfarelse. En villfarelse kan avse ett *faktiskt* eller ett *rättsligt förhållande*. Det mest kvalificerade slaget av motivvillfarelse är *svek* som återfinns i 30 § AvtL. Därutöver kan en variant falla in under 33 § AvtL. Lagrummet tillämpas när en part, utan att vara sviklig, på ett ohederligt sätt utnyttjar

---

⁹² Adlercreutz, Gorton och Lindell-Frantz (2016) s. 291; Ramberg och Ramberg (2019) s. 220.

motpartens okunskap om något som varit av betydelse för denne. Även förutsättningsläran och 36 § AvtL kan tillämpas vid fall av motivvillfarelse, den senare förutsätter att avtalets innehåll är oskäligt.⁹³ I det följande är det förutsättningsläran som ska behandlas.

4.3 Förutsättningsläran

4.3.1 Allmänt om förutsättningsläran

Förutsättningsläran utgör, framför allt, ett komplement till ogiltighetsläran men kan även fungera som en utfyllande rättsregel,⁹⁴ vilken bestämmer avtalsparternas möjligheter att frånträda avtalet på grund av okända eller oförutsedda omständigheter, när frågan inte regleras i avtalet.⁹⁵ Rättsföljden av denna utfyllande rättsregel kan vara ogiltighet eller jämkning,⁹⁶ däremot anses skadestånd inte kunna komma i fråga.⁹⁷ I den nordiska rättslitteraturen utvecklade å ena sidan Lassen det som kommit att kallas för den *subjektiva* förutsättningsläran.⁹⁸ Ussing, å andra sidan, utarbetade den *objektiva* förutsättningsläran⁹⁹ som, bland annat, genom Karlgrens inflytande fått insteg i den svenska avtalsrätten.¹⁰⁰ Förutsättningslärans vara eller icke vara, dess betydelse och omfattning är dock omdebatterad i doktrinen.¹⁰¹

Lehrberg tillerkänner i sin avhandling förutsättningsläran en stor betydelse och menar att den har ställningen av en självständig rättsregel i svensk rätt.¹⁰² Även Dotevall menar att förutsättningsläran har en tämligen stark ställning i svensk rätt.¹⁰³ Kleineman menar att förutsättningsläran har ställningen av en

---

⁹³ Adlercreutz, Gorton och Lindell-Frantz (2016) s. 305.

⁹⁴ Flodgren (2005) s. 391; Lehrberg (2020) *Avtalstolkning* s. 308 f.

⁹⁵ Lehrberg (2020) *Avtalstolkning* s. 309.

⁹⁶ Jfr Ramberg och Ramberg (2019) s. 233 som tycks mena att ett avtal inte kan jämkas med hjälp av förutsättningsläran.

⁹⁷ Flodgren (2005) s. 391.

⁹⁸ Lassen (1917–1920) s. 112 ff.; Adlercreutz, Gorton och Lindell-Frantz (2016) s. 310.

⁹⁹ Det är i egentlig mening fråga om ett flertal olika versioner av objektiva förutsättningsläror men Ussings torde vara den mest vedertagna i svensk avtalsrätt.

¹⁰⁰ Adlercreutz, Gorton och Lindell-Frantz (2016) s. 310.

¹⁰¹ Flodgren (2005) s. 393.

¹⁰² Lehrberg (1990) s. 188.

¹⁰³ Dotevall (2002) s. 449.

allmän princip, vilken utgör ett komplement till lagreglering, och att just denna princip – förutsättningsläran – utgör en av de viktigaste av dessa allmänna principer.¹⁰⁴ Ramberg och Ramberg har en något mer negativ inställning till tillämpningen av förutsättningsläran och menar att den numera torde ha begränsad praktisk betydelse.¹⁰⁵ Av förarbetena till 36 § AvtL framgår ett förtydligande avseende förutsättningslärans roll. Däri uttalar departementschefen att:

”En möjlighet att tillämpa generalklausulen vid ändrade förhållanden bör emellertid inte ges den innebörden, att generalklausulen träder i stället för den s.k. förutsättningsläran vid bristande förutsättningar. Tillämpningen av denna princip, som bygger på andra rättsliga överväganden, kan givetvis inte ersättas med det slag av bedömning som generalklausulen föreskriver.”¹⁰⁶

Denna uppfattning framkommer även i propositionen, med tillägget att införandet emellertid torde medföra att förutsättningsläran får en mer begränsad betydelse än tidigare.¹⁰⁷ Dessa förarbetsuttalanden har rättspraxis också tagit fasta på. I NJA 1989 s. 614 uttalade Högsta domstolen att frågan om felaktiga förutsättningar måste bedömas mot bakgrund av 36 § AvtL.¹⁰⁸ Högsta domstolen fann att den, då nya, generalklausulen ger domstolarna en betydande frihet att välja den lösning som i det särskilda fallet ter sig mest praktisk.¹⁰⁹ Mot bakgrund av detta ansåg domstolen att det inte finns:

”någon anledning att i rättstillämpningen ge förutsättningsläran den mera vidsträckt tillämpningen, som skulle bli följden, om i stort sett vilka civilrättsliga rättsverkningar som helst skulle vara möjliga att åstadkomma med tillämpning av förutsättningsläran”.¹¹⁰

Likväl har svenska domstolar tillämpat förutsättningsläran i ett antal rättsfall efter införandet av 36 § AvtL,¹¹¹ men de flesta, förutom Lehrberg, tycks vara

---

¹⁰⁴ Kleineman (1996) s. 438.

¹⁰⁵ Ramberg och Ramberg (2019) s. 234.

¹⁰⁶ SOU 1974:83 s. 157.

¹⁰⁷ Prop. 1975/76:81 s. 128.

¹⁰⁸ NJA 1989 s. 614. Se även Kleineman (1996) där han analyserar rättsfallet.

¹⁰⁹ NJA 1989 s. 614.

¹¹⁰ NJA 1989 s. 614.

¹¹¹ Se bland annat NJA 1981 s. 269, NJA 1984 s. 280, NJA 1985 s. 178 och NJA 1997 s. 5. Måhända att Högsta domstolen inte alltid uttryckligen hänvisar till förutsättningsläran, men

överens om att förutsättningsläran ska tillämpas någorlunda restriktivt, och frågan är om det numera finns något utrymme för förutsättningsläran i traditionell bemärkelse. Mot bakgrund av införandet av 36 § AvtL och de uttalanden som gjordes i förarbetena kan å ena sidan anföras att förutsättningsläran fått ett mer restriktivt tillämpningsområde. Å andra sidan har Högsta domstolen tillämpat förutsättningsläran även efter införandet av 36 § AvtL, där NJA 1985 s. 178 är det rättsfall som fått störst utrymme i doktrinen.

I rättsfallet hade aktiebolaget Järnsida träffat leveransavtal om fartygsplåt till Kalmar varv. Köparen sattes därefter i konkurs och Järnsida yrkade att avtalet skulle ogiltigförklaras på olika grunder, i första hand 30 § AvtL, i andra hand 33 § AvtL, och i tredje hand 36 § AvtL eller förutsättningsläran. Det pågick vid tidpunkten förhandlingar om rekonstruktion och det var tal om att staten skulle gå in med medel för att rädda varvet. Kalmar varv lät därmed meddela sina leverantörer att kapital skulle tillskjutas och att leveranserna kunde återupptas, vilket Järnsida hörsammade. Kapitaltillskottet krävde dock riksdagens godkännande, vilket aldrig gavs, varpå Kalmar varv gick i konkurs. Det förelåg således en *oriktig förutsättning* och Högsta domstolen fann att omständigheterna i fallet med sådan styrka talade för att varvet skulle bära risken av den för parterna gemensamma förutsättningen – att en hållbar uppgörelse om kapitaltillskottet förelåg.¹¹²

Högsta domstolens dom ger intryck av att förutsättningsläran gör det möjligt att ogiltigförklara ett ingånget avtal. Även om det därmed tycks finnas ett visst utrymme för att tillämpa förutsättningsläran har Högsta domstolen i NJA 1996 s. 410 dock uttalat att förutsättningsläran kan ses som ett komplement till främst avtalstolkning och ogiltighetsgrunderna i avtalslagen.¹¹³

Det finns otvivelaktigt en viss oenighet i doktrinen avseende förutsättningslärans betydelse efter tillkomsten av 36 § AvtL. Även från rättspraxis tycks det vara svårt att utläsa några klara svar på frågan vilken ställning denna lära

---

av den förda argumentationen menar Lehrberg att man kan konstatera att de haft förutsättningsläran i åtanke. Det är en uppfattning jag ansluter mig till.

¹¹² NJA 1985 s. 178. Lehrberg (1989) s. 161 menar dock att det i själva verket handlade om en bristande förutsättning.

¹¹³ NJA 1996 s. 410.

har. Jag menar att förutsättningsläran torde ha fått ett mer begränsat tillämpningsområde efter införandet av 36 § AvtL. Det går att diskutera i vilken utsträckning den är tillämplig men man torde i vart fall kunna använda förutsättningsläran som ett visst komplement till ogiltighetsgrunderna eller som tolkningsstöd. Jag menar därför att förutsättningsläran kan komma att spela in vid bedömningen av om en garant kan undslippa bundenhet.

4.3.2 Förutsättningsbegreppet och terminologin

Med begreppet *förutsättning* avses å ena sidan *medvetna* antaganden hos en avtalspart rörande någon viss omständighet, vilken har betydelse för dennes motiv att ingå avtalet, en så kallad *egentlig förutsättning*.¹¹⁴ Å andra sidan avses med begreppet förutsättning, en omständighet som förelegat hela tiden eller som inträffat efter avtalets ingående och som parten inte räknat med, men som kunde haft betydelse för dennes vilja att ingå avtalet.¹¹⁵ I det senare fallet talar man vanligtvis om *typförutsättningar* eller *objektiva förutsättningar*.¹¹⁶

Enligt den *objektiva* förutsättningsläran kan ett avtal bli overksam om en part ingått ett avtal under en förutsättning som varit *felaktig*, – vilket omfattar såväl att förutsättningen varit *oriktig* som att den *brister* på grund av senare inträffade omständigheter – *synbar* för löftesmottagaren, *väsentlig* för löftesgivaren samt att *risken* för felaktigheten vid en objektiv bedömning ska anses åligga löftesmottagaren, snarare än löftesgivaren.¹¹⁷ Med *oriktiga* förutsättningar avses att löftesgivaren, när löftet avgavs, påverkats av ett misstag i fråga om de då föreliggande omständigheterna som motiverade att denne avgav löftet. Förutsättningen var således felaktig redan då löftet avgavs.¹¹⁸ För det fall att det först efter löftet avgivits inträffar en ej förutsedd

---

¹¹⁴ Flodgren (2005) s. 391; Adlercreutz, Gorton och Lindell-Frantz (2016) s. 310.

¹¹⁵ Flodgren (2005) s. 391 f.; Lehrberg (1989) s. 84.

¹¹⁶ Adlercreutz, Gorton och Lindell-Frantz (2016) s. 310; Flodgren (2005) s. 392.

¹¹⁷ Hellner, Hager och H. Persson (2020) s. 63.

¹¹⁸ Lehrberg (1989) s. 79.

förändring – eller en frånvaro av en förväntad förändring – av de förutsättningar som varit motivbildande, det vill säga föranlett löftesgivaren att avge löftet, så att förutsättningarna blir felaktiga rör det sig om *bristande* förutsättningar.¹¹⁹

4.3.3 Förutsättningslärans olika rekvisit

4.3.3.1 Väsentlighetsrekvisitet

Med väsentlighetsrekvisitet avses att förutsättningen ska ha varit *väsentlig* eller tillräckligt *bestämmande* för att ha inverkat på löftesgivarens vilja att ingå avtalet på överenskomna villkor och utan förbehåll.¹²⁰ För att avgöra om förutsättningen är väsentlig eller tillräckligt bestämmande för att ha föranlett löftesgivaren att avge löftet genomförs ett hypotetiskt prov.¹²¹ Provet genomförs genom att tänka sig tillbaka till den tidpunkt då löftesgivaren avgav löftet och fråga sig hur denne skulle ha handlat om han inte hade svävat i villfarelse eller okunnighet, utan varit riktigt informerad om de omständigheter varigenom förutsättningen skulle komma att slå fel.¹²² Avgörande vid denna hypotetiska prövning är hur den individuella löftesgivaren skulle ha handlat. Men om det inte av omständigheterna framgår huruvida denne skulle ha avgivit löftet med full vetskap bör, enligt Ussing, avgörandet sökas i hur en vanlig, förnuftig, person skulle ha handlat.¹²³ Det är inte särskilt vanligt att väsentlighetsrekvisitet uppmärksammas i rättspraxis, men Lehrberg menar att det i de allra flesta fall står utom allt tvivel att förutsättningen är väsentlig.¹²⁴ Väsentlighetsrekvisitet har, i lagstift-

---

¹¹⁹ Lehrberg (1989) s. 80.

¹²⁰ Adlercreutz, Gorton och Lindell-Frantz (2016) s. 311; Ramberg och Ramberg (2019) s. 232.

¹²¹ Lehrberg (1989) s. 178.

¹²² Lehrberg (1989) s. 178 f.

¹²³ Ussing (1978) s. 470; Lehrberg (1989) s. 179 f.

¹²⁴ Lehrberg (1989) s. 178.

ningen, sin motsvarighet i det krav på kausalitet som antas gälla mellan en ogiltighetsgrund och ett löfte enligt AvtL:s ogiltighetsregler.¹²⁵

4.3.3.2 Synbarhetsrekvisitet

Synbarhetsrekvisitet tar sikte på löftesmottagarens perspektiv. Det är såväl förutsättningens *existens* som dess *väsentlighet* som ska ha varit synbar för löftesmottagaren. Denne ska alltså ha insett eller bort inse att löftesgivaren utgick från en viss förutsättning av avgörande betydelse.¹²⁶ Det är dock inte nödvändigt att löftesmottagaren även insett, eller bort inse, förutsättningens oriktighet, det vill säga att löftesgivaren svävade i villfarelse när denne avgav löftet.¹²⁷ Synbarhetsrekvisitet ska som huvudregel vara uppfyllt redan vid avtalsslutet.¹²⁸ Ussing motiverar synbarhetsrekvisitet med att löftesmottagaren, endast om förutsättningen och dess bestämmande betydelse är synbara, kan inse risken med att dennes rättsposition kan vara ohållbar och således inrätta sig därefter. Således kan löftesmottagaren tillse att denne inte drabbas alltför hårt om förutsättningen tillerkänns relevans.¹²⁹ Såväl Ussing som Lehrberg menar att löftesmottagaren normalt får räkna med sådana förutsättningar som normalt är för handen för en viss typ av rättshandlingar, så kallade *typförutsättningar*.¹³⁰ På motsvarande sätt får löftesmottagaren räkna med att en förutsättning som normalt är att anse som väsentlig – en *typiskt väsentlig* förutsättning – är det också i det aktuella fallet.¹³¹ Lehrberg menar att det endast i ett fåtal rättsfall har uttalats att en förutsättning varit synbar, men att det *a fortiori* framgår att en förutsättning som av domstolen anses vara väsentlig även är synbar.¹³²

---

¹²⁵ Lehrberg (1990) s. 202.

¹²⁶ Adlercreutz, Gorton och Lindell-Frantz (2016) s. 311; Lehrberg (1989) s. 248.

¹²⁷ Adlercreutz, Gorton och Lindell-Frantz (2016) s. 311.

¹²⁸ Lehrberg (1989) s. 248.

¹²⁹ Ussing (1918) s. 108.

¹³⁰ Ussing (1918) s. 103 och 106; Lehrberg (2020) *Avtalstolkning* s. 314.

¹³¹ Lehrberg (2020) *Avtalstolkning* s. 315.

¹³² Lehrberg (1989) s. 252.

4.3.3.3 Relevansbedömningen

En rättshandling kan inte ogiltigförklaras så snart det brister i fråga om något som varit väsentligt för löftesgivaren och synbart för löftesmottagaren. I sådana fall skulle ogiltighet kunna göras gällande alltför ofta.¹³³ Som typexempel för att illustrera problematiken anför Adlercreutz, Gorton och Lindell-Frantz följande:

”En person köper ett fritidshus i mening att tillbringa sin lediga tid där. Det visar sig emellertid att köparen redan vid avtalets ingående led av en ännu oupptäckt sjukdom som sedermera bryter ut och som gör det omöjligt för honom att utnyttja huset så som det var tänkt. Även om säljaren varit fullt införstådd med köparens förutsättningar för att ingå avtalet (att han kunde utnyttja detta) kan köparen inte gärna få avtalet ogiltigförklarat med hänvisning till sin sjukdom.”¹³⁴

Mot bakgrund av denna problematik är det naturligt att en part, som huvudregel, själv får stå risken för sina egna förutsättningar. Detta framgår också av NJA 1981 s. 269 där Högsta domstolen uttalade att: ”Uppenbart är att part i ett avtal regelmässigt själv måste bära risken av att hans förutsättningar för avtalet brister.”¹³⁵ Man ansvarar själv för att inte ha tagit reda på hur det förhöll sig med egna antaganden, eller för att inte ha gjort ett förbehåll i avtalet. Ibland kan det dock vara motiverat att lägga risken på medkontrahenten och förutsättningsläran går ut på att finna en lösning på frågan om vem som ska stå denna risk. Adlercreutz, Gorton och Lindell-Frantz menar att det inte går att uppställa något specificerat rekvisit, utan att det allmänt endast kan framhållas att en särskild relevansprövning måste företas och att det är, i synnerhet, i fråga om metoderna för hur denna prövning ska göras som de olika förutsättningslärororna skiljer sig åt.¹³⁶

En förutsättning kan i många fall vara såväl väsentlig som synbar. Det är emellertid relevansbedömningen som är avgörande för huruvida en väsentlig

---

¹³³ Adlercreutz, Gorton och Lindell-Frantz (2016) s. 312.

¹³⁴ Adlercreutz, Gorton och Lindell-Frantz (2016) s. 312.

¹³⁵ NJA 1981 s. 269.

¹³⁶ Adlercreutz, Gorton och Lindell-Frantz (2016) s. 312.

och synbar förutsättning ska tillåtas inverka på avtalsbundenheten parterna emellan.¹³⁷ Enligt de subjektiva lärorna blir den ena eller båda parternas hypotetiska vilja bestämmande för förutsättningens relevans. Ogiltighet kan då inträda, det vill säga relevans kan tillmätas förutsättningen, om löftes-mottagaren skulle ha godtagit att löftesgivaren fritogs från bundenhet för det fall att förutsättningen slog fel.¹³⁸ Enligt de objektiva lärorna ska ledning i relevansbedömningen sökas i vad som objektivt sett utgör en lämplig riskfördelning i det enskilda fallet. De faktorer som då kan få betydelse för bedömningen är: dels rättshandlingens art, dels förutsättningens beskaffenhet, dels parternas möjligheter att överblicka riskerna och vem som i sådant avseende står närmast att bära risken, dels omständigheter hänförliga till parternas beteende *in contrahendo*.¹³⁹

Som ett alternativ till de redan existerande förutsättningslärorna förespråkar Lehrberg i sin avhandling en slags teleologisk förutsättningslära. Han anger att han i avhandlingen ska undersöka ”de närmare betingelserna för att felaktiga förutsättningar ska tilläggas rättslig relevans enligt förutsättningsläran”.¹⁴⁰ För att besvara frågan vilka förutsättningar som ska tillmätas relevans anlägger Lehrberg ett ändamålsperspektiv.¹⁴¹ Lehrberg menar att man, för att försöka precisera riktlinjer för den avslutande relevansbedömningen, bör försöka överblicka de ändamålssynpunkter som gör sig gällande.¹⁴² Som grundförutsättning gäller *pacta sunt servanda* och i de flesta fall torde denna princip väga tyngre än de intressen en löftesgivare har av att undslippa bundenhet. Förutsatt detta allmänna intresse av att avtal ska hållas, menar Lehrberg att en förutsättning kan vara relevant endast om omständigheterna i det särskilda fallet är sådana att löftesgivarens intresse av att undslippa bundenhet framstår som särskilt beaktansvärt eller att löftes-mottagarens intresse av att avtalet upprätthålls ter sig mindre skyddsvärt. Som vägledning för vilka omständigheter som bör beaktas vid denna

---

¹³⁷ Lehrberg (1989) s. 276.

¹³⁸ Adlercreutz, Gorton och Lindell-Frantz (2016) s. 312.

¹³⁹ Adlercreutz, Gorton och Lindell-Frantz (2016) s. 313.

¹⁴⁰ Lehrberg (1989) s. 21.

¹⁴¹ Lehrberg (1989) s. 277 ff.

¹⁴² Lehrberg (1989) s. 277.

riskavvägning har Lehrberg urskiljt ett antal centrala ändamålssynpunkter som styr den närmare riskavvägningen, varav några ska behandlas i det följande.¹⁴³

Tillitsprincipen beaktar löftesmottagarens intresse av att kunna lita på att löftet förpliktar, vilket normalt är högst beaktansvärt. För det fall att löftesmottagaren visste att löftesgivaren utgick från en väsentlig förutsättning som var felaktig är han i regel inte lika skyddsvärd. Han har då medvetet tagit en risk, vilken han hade kunnat undvika. Från allmän synpunkt är intresset av att avtalsbundenheten uppehålls starkt i fall som dessa, och alltför frekventa undantag till nackdel för en godtroende löftesmottagare skulle undergräva tilltron till avtalet som ett tillförlitligt instrument.¹⁴⁴

Viljeprincipen handlar om att löftesgivaren vill undslippa bundenhet av ett avtal som genom okända eller oväntade omständigheters inverkan fått oförmånliga konsekvenser. Löftesgivarens vilja framstår dock i regel inte som särskilt skyddsvärd om de oväntade omständigheterna varit väntade.¹⁴⁵ Ifall löftesgivaren haft fog att inte förvänta sig det inträffade är saken en annan. Då har han oförskyllt råkat in i en oförmånlig situation och framstår som betydligt mer skyddsvärd. Ur allmän synpunkt vore det betänkligt om avtalsbundenheten rent generellt och utan undantag skulle värnas i sådana fall.¹⁴⁶

Preventionsprincipen avser att skydda mot, prevenera, att avtal ingås under inflytande av felaktiga förutsättningar och att förutsättningar brister sedan avtal har slutits. Vid bristande förutsättningar kan det, i enlighet med preventionsprincipen, vara ett självständigt intresse att lägga risken på den part som förorsakat förutsättningens bristande eller som haft möjlighet att förebygga den händelse som ledde till att förutsättningen slog fel. Ett exempel

---

¹⁴³ Lehrberg (1989) s. 279.

¹⁴⁴ Lehrberg (1989) s. 280.

¹⁴⁵ Lehrberg (1989) s. 280 f.

¹⁴⁶ Lehrberg (1989) s. 281.

på en sådan rättsregel är, enligt Lehrberg, 4 kap. 12 § JB som stadgar ett felansvar.¹⁴⁷

4.4 Sammanfattande kommentar

Motivvillfarelse innebär att en rättshandling förvisso har fått det avsedda innehållet men att löftesgivaren misstagit sig i fråga om omständigheter som motiverade dennes handlande. Förutsättningsläran utgör, framför allt, ett komplement till ogiltighetsläran men kan även fungera som en utfyllande rättsregel, vilken bestämmer avtalsparternas möjligheter att frånträda avtalet. För att avgöra om ett avtal ska ogiltighetförklaras eller jämkas med stöd av förutsättningsläran ska förutsättningen ha varit väsentlig för löftesgivarens vilja att avge löfte. Förutsättningen ska dessutom ha varit synbar för löftesmottagaren. Som huvudregel bär en part risken för sina egna förutsättningar men i den avslutande relevansbedömningen prövas om det finns tillräckligt starka skäl som talar för att omfördela risken. Lehrberg har lanserat en teleologisk tolkningsmodell för den avslutande relevansbedömningen. Lehrberg menar att det handlar om att avgöra om någon av de ändamålssynpunkter han har identifierat föranleder ett avsteg från principen om *pacta sunt servanda*.

---

¹⁴⁷ Lehrberg (1989) s. 284.

5 Emissionsgarantiavtals rättsliga verkan i ljuset av Emissionsgarantidomen

5.1 Inledning

Emissionsgarantiavtals rättsliga verkan har varit omdebatterad i doktrinen ända sedan det ovan nämnda 1918 års rättsfall. Även om det har tillkommit praxis avseende huruvida föravtal och utfästelser är rättsligt bindande har emissionsgarantiavtalets rättsliga verkan inte varit föremål för någon praxisbildning efter det över etthundra år gamla avgörandet. Under år 2016 meddelades dock *Emissionsgarantidomen*. Efterspelet har i stor utsträckning kommit att handla om huruvida Högsta domstolen begick ett rättegångsfel då man dömde ut skadestånd trots att Trygghetsbolagets talan var en fullgörelsetalan och de explicit uttryckt att det inte var fråga om ett krav på skadestånd.¹⁴⁸ Garanterna väckte talan om domvilla och sedermera även om resning, dock utan framgång.¹⁴⁹ De processrättsliga frågorna ligger utanför syftet med denna framställning, men en genomgång av Högsta domstolens domskäl förutsätter kännedom om ovanstående.¹⁵⁰

I detta (avsnitt 5) är avsikten att behandla *Emissionsgarantidomen* för att utreda under vilka förutsättningar ett emissionsgarantiavtal ska anses vara rättsligt bindande enligt Högsta domstolen. I (avsnitt 5.2) redogörs för tvistens bakgrund och i (avsnitt 5.3) behandlar jag Högsta domstolens domskäl. Rubriksättningen i (avsnitt 5.3) är utformad med Högsta domstolens rubriker i åtanke och behandlar tvistens spørsmål i kronologisk ordning av pedagogiska skäl. I (avsnitt 5.4) följer en sammanfattande kommentar över kapitlets innehåll.

---

¹⁴⁸ NJA 2016 s. 107, Trygghetsbolagets grunder.

¹⁴⁹ Högsta domstolen Ö 1810–16 och Högsta domstolen Ö 5886–16.

¹⁵⁰ För en utförlig redogörelse för de processrättsliga aspekterna se bland annat Håstad (2016) och Håstad (2017). Se även Schöldström (2017 I) och Schöldström (2017 II).

5.2 Bakgrunden i NJA 2016 s. 107

Den 22 augusti 2007 fattade styrelsen i Labs2 ett preliminärt beslut om ökning av bolagets aktiekapital, vilken skulle ske genom nyemission. Styrelsen förslog att emissionen skulle genomföras med företrädesrätt för befintliga aktieägare till en teckningskurs om 0,18 kronor per aktie. För att säkerställa att emissionen blev fulltecknad ingick Labs2 emissionsgarantiavtal med totalt arton garanter som inte sedan tidigare var aktieägare i bolaget. Av emissionsgarantiavtalen följde att garanterna åtog sig att, för det fall att emissionen inte blev fulltecknad av aktieägarna i Labs2, för egen räkning teckna ett visst antal nyemitterade aktier i bolaget till en teckningskurs om högst 0,18 kronor per aktie.¹⁵¹

Labs2 fattade vid en extra bolagsstämma den 10 oktober 2007 beslut om att genomföra emissionen huvudsakligen i enlighet med styrelsens tidigare, preliminära beslut. Ett prospekt, vilket godkändes av Finansinspektionen, innehållande villkoren för emissionen publicerades i sedvanlig ordning. Emissionen blev emellertid inte fulltecknad av aktieägarna i Labs2, varför garanterna den 11 december 2007 tillställdes avräkningsnotor med uppmaning, och information om, det antal aktier de skulle teckna respektive den teckningslikvid de skulle betala.

Ganternas betalade dock inte in någon teckningslikvid inom utsatt datum och genom ett pressmeddelande den 8 januari 2008 meddelade Labs2 att bolaget hade erhållit ett erbjudande från Trygghetsbolaget i Lund AB (Trygghetsbolaget). Erbjudandet gick ut på att Trygghetsbolaget skulle teckna sig för en likvid motsvarande hela det utestående garantibeloppet, vilket skulle innebära att emissionen blev fulltecknad. Labs2 accepterade Trygghetsbolagets erbjudande och några dagar därefter offentliggjorde Labs2 att emissionen var fullt ut betald. Labs2 lät sedermera överlåta sina krav mot garanterna till Trygghetsbolaget.¹⁵²

---

¹⁵¹ NJA 2016 s. 107, bakgrund och grunder i Stockholms tingsrätt.

¹⁵² NJA 2016 s. 107, bakgrund och grunder i Stockholms tingsrätt.

Trygghetsbolaget stämde sedermera garanterna och yrkade att tingsrätten skulle förplikta var och en av garanterna, mot erhållande av det antal aktier som var och en åtagit sig att teckna, att till bolaget betala den teckningslikvid som svarade mot antalet aktier. Av Trygghetsbolagets talan framgick explicit att det inte rörde sig om någon skadeståndstalan. Garanterna invände att emissionen blev fulltecknad då Trygghetsbolaget genomförde fyllnadsteckningen och att deras garantiåtaganden därmed hade upphört. Således menade garanterna att Labs2 inte haft någon rätt att kräva att svarandena, i egenskap av garantier, tecknade sig för aktierna. I andra hand åberopade svarandena att de inte hade undertecknat någon sådan teckningslista som avses i 13 kap. 13 § ABL då de tecknat *in blanco*, varför någon giltig form av aktieteckning inte hade skett. Svarandena menade därmed att emissionsgarantiavtalen inte var rättligt bindande i förhållande till Labs2. Som skäl till att inte ha fullföljt sina åtaganden anförde garanterna att det kort tid efter undertecknandet av garantierna hade uppstått en viss turbulens kring den förestående emissionen. Utöver detta sålde även den dåvarande huvudägaren i Labs2 hela sitt aktieinnehav i bolaget vilket pressade ned aktiekursen. Svarandena menade att de således hade goda skäl att avvakta med att uppfylla avtalen.¹⁵³

5.3 Högsta domstolens bedömning

5.3.1 Frågorna i målet

Högsta domstolen inledde med att redogöra för hur de uppfattade Trygghetsbolagets talan och vad målet gällde:

”Trygghetsbolagets talan går ut på att var och en av garanterna ska förpliktas att ta över de aktier som han eller hon enligt garantiavtalen skulle ha tecknat mot en betalning svarande mot det tillskottsbelopp som belöper på henne eller honom. Detta kan uttryckas på det sättet, att Trygghetsbolaget begär att garanterna ska lösa bolaget från vad fyllnadsteckningen resulterade i. Att Trygghetsbolaget i samband med sin rättsliga argumentering har formulerat det så, att garanterna ska 'teckna' det antal aktier som belöper på henne eller honom och betala däremot svarande 'teckningslikvid' kan inte förstås på något annat sätt, bl.a. eftersom aktierna är

---

¹⁵³ NJA 2016 s. 107, bakgrund och grunder i Stockholms tingsrätt.

utgivna och innehas av Trygghetsbolaget. Målet angår alltså inte huruvida den som har utfäst sig att teckna aktier kan förpliktas att göra det.”¹⁵⁴

Högsta domstolen menade alltså att Trygghetsbolagets talan måste förstås som att denna avsåg en rätt att bli utlöst från vad fyllnadsteckningen resulterat i snarare än att garanterna skulle förpliktas att ta över de aktier som de åtagit sig att teckna. Högsta domstolen justerade alltså själva innebörden av talan, från att, som i underinstanserna, handla om fullgörelse av garanternas åtaganden att teckna aktier, till rätten att bli utlöst. Nerep och Unnersjö menar att Högsta domstolen genom denna omtolkning, och genom att uttryckligen konstatera att frågan inte rör en teckningsförbindelses bindande verkan, undviker att ändra på den rättspraxis som tillskapades genom 1918 års rättsfall.¹⁵⁵ Jag delar uppfattningen att förklaringen till denna justering troligen ligger i en ovilja att rubba på den praxis som etablerades i 1918 års rättsfall. Denna omtolkning av kändens talan föranleder de två huvudfrågorna i målet, varav den första är av relevans för denna framställning:

”Den första gäller huruvida ett brutet teckningsåtagande i en emissionsgaranti grundar rätt till skadestånd för det emitterande bolaget.”¹⁵⁶

5.3.2 Innebörden av en emissionsgaranti

Högsta domstolen uttalade att syftet med en emissionsgaranti är att säkerställa att den förestående emissionen blir fulltecknad eller i varje fall tecknad i viss utsträckning samt att den risk garanten tar på sig består i att emissionen inte blir tecknad fullt eller till viss täckningsgrad.¹⁵⁷ Det, av Högsta domstolen, anförda syftet med en emissionsgaranti och beskrivningen av den risk garanten åtar sig torde vara okontroversiella.

---

¹⁵⁴ NJA 2016 s. 107, punkt 12.

¹⁵⁵ Nerep (2016) s. 89; Unnersjö (2016) s. 413.

¹⁵⁶ NJA 2016 s. 107, punkt 13.

¹⁵⁷ NJA 2016 s. 107, punkt 16.

5.3.3 Den rättsliga regleringen och frågan om den som har gjort en teckningsutfästelse kan förpliktas att teckna aktier

Efter att ha analyserat syftet med emissionsgarantier gick Högsta domstolen igenom den rättsliga regleringen vad avser hur nya aktier ska tecknas,¹⁵⁸ för att härefter komma in på huruvida den som har gjort en teckningsutfästelse kan förpliktas att teckna aktier.¹⁵⁹ I detta avseende uttalade Högsta domstolen att frågan hade berörts i 1918 års rättsfall, där domstolen funnit att utfästelsen var oförbindande till följd av att aktierna inte hade tecknats på det sätt som lagen föreskrev. Högsta domstolen ansåg därmed att innebörden av den tillämpade rättsatsen måste anses vara att den som åtagit sig att teckna aktier inte kan förpliktas att göra det. Först efter att teckning faktiskt har skett kan en domstol, på talan av bolaget, ålägga en part att delta i emissionen, främst genom att parten förpliktas att betala teckningslikviden.¹⁶⁰ En följd av att Högsta domstolen tillskrev rättsgrundsatsen i 1918 års rättsfall ovanstående innebörd torde ha varit att de inte, utan att rubba på prejudikatet, kunde behandla tvisten i förevarande fall som en fråga om huruvida det går att rättsligt tvinga någon att teckna aktier. Ett avvikande från denna rättsgrundsats hade krävt att målet behandlats i plenum, 3 kap. 6 § rättegångsbalken (1942:740).

Jag menar att Högsta domstolens tolkning av rättsgrundsatsen i 1918 års rättsfall, i viss utsträckning, tillerkänner ett emitterande bolag möjlighet att kräva fullgörelse av ett garantiåtagande. Även om det i teorin inte rör sig om någon fullgörelse, anser jag att förfarandet i praktiken torde gå att likställa med ett slags pseudogenomdrivande av garantens åtagande. Detta förutsätter dock, som Högsta domstolen anmärkte, att teckningen i fråga faktiskt har skett. En sådan möjlighet förutsätter därmed att det emitterande bolaget finner en tredje part som är villig att göra en fyllnadsteckning, så som Trygghetsbolaget gjorde i förevarande fall.

---

¹⁵⁸ NJA 2016 s. 107, punkt 22 – 25.

¹⁵⁹ NJA 2016 s. 107, punkt 26 – 29.

¹⁶⁰ NJA 2016 s. 107, punkt 26.

Högsta domstolen anförde att det finns skäl för att en emissionsgaranti ska kunna genomdrivas rättsligt; en sådan garanti har närmast utan undantag skriftlig form, de utställs i anslutning till att ett emissionsprospekt utarbetas och de är ofta säkerställda.¹⁶¹ Därefter anförde dock Högsta domstolen att det finns skäl som talar för att 1918 års rättsfall bör ha prejudikatverkan. Till stöd för denna ståndpunkt anfördes att formkraven för aktieteckning vid tidpunkten för 1918 års rättsfall var i stort sett detsamma som i dagsläget.¹⁶²

Vidare menade Högsta domstolen att förarbetena till 1975 års ABL ger ett visst rättsligt stöd för att rättsläget idag svarar mot 1918 års rättsfall och att förarbetena till dagens ABL inte ger något stöd för att en förändring har skett.¹⁶³ Vad som avses torde dels vara uttalanden om att förslaget upprätthåller principen att ingen med bindande verkan ska kunna förplikta sig att delta i bolagsbildningen förrän vissa, under stiftelseförfarandet, föreskrivna åtgärder vidtagits.¹⁶⁴ Dels att departementschefen, i författningskommentaren till det aktuella lagrummet, ger uttryck för att paragrafen bygger på den ”nu gällande principen”.¹⁶⁵ Det är förvisso så att formkravens utformning när det gäller aktieteckning har varit i stort sett oförändrade sedan 1918 års rättsfall. Vissa menar dock att motiven bakom formkraven har skiftat,¹⁶⁶ samt att kapitalmarknaden som sådan har utvecklats väsentligt under århundradet som har passerat sedan dess.¹⁶⁷ Därutöver går det att, mot Högsta domstolens argumentation om formkravens bestånd, anföra att reglerna angående formkraven i själva verket har förändrats genom åren. Det övergripande syftet med 1975 års ABL var att förenkla det komplicerade och formalistiska regelverk som 1944 års ABL utgjorde.¹⁶⁸ Teckning vid såväl nybildning som nyemission har förenklats och avformaliserats, vid

---

¹⁶¹ NJA 2016 s. 107, punkt 27.

¹⁶² NJA 2016 s. 107, punkt 29.

¹⁶³ NJA 2016 s. 107, punkt 29. Se även SOU 1971:15 s. 138; Prop 1975:103 s. 298.

¹⁶⁴ SOU 1971:15 s. 138.

¹⁶⁵ Prop 1975:103 s. 298. Se även avsnitt 3.3.2.

¹⁶⁶ Se till exempel Nerep (2003) s. 148 ff.

¹⁶⁷ Nerep (2016) s. 89. Se även punkt 15 justitiesekreterarens förslag på dom vars beredning Nerep ansluter sig till.

¹⁶⁸ Se avsnitt 3.3.

nyemission tillåts ju numera teckning genom betalning.¹⁶⁹ Jag anser att det därför går att ställa sig frågande till huruvida de, av Högsta domstolen uppmärksammade, förarbetsuttalandena ger ens ett *visst stöd* för att rättsläget var detsamma som i 1918 års rättsfall. Måhända att argumentationen ter sig logisk mot bakgrund av domstolens vilja att upprätthålla prejudikatvärdet av 1918 års rättsfall.

Högsta domstolen konstaterade emellertid att målet inte angick frågan huruvida ett teckningsåtagande kan genomdrivas rättsligt. I stället angavs att av intresse är ”huruvida ett underlåtet infriande av en teckningsutfästelse kan utgöra ett skadeståndsgrundande avtalsbrott”.¹⁷⁰ Den frågan prövades nämligen inte i 1918 års rättsfall vilket i förevarande fall föranledde Högsta domstolen att i stället göra en bedömning av en teckningsutfästelses bindningsverkningar i ljuset av vad som mera allmänt gäller för rättshandlingar av det slaget.¹⁷¹

5.3.4 Bindningsverkningar av ett ensidigt åtagande att ingå ett formbundet avtal

Högsta domstolen konstaterade att en återkommande fråga vad avser avtal av slaget teckningsåtaganden – vilket, enligt Högsta domstolen, är en ensidig förpliktelse – är vilken betydelse de formkrav som kan gälla för sådana avtal ska tillmätas.¹⁷² Högsta domstolen uttalade att optionsavtal avseende fast egendom inte har någon bindningsverkan, men uppmärksammade att det har ifrågasatts huruvida syftet bakom formkravet vid köp av fast egendom motiverar den strikta ordningen. Därefter anfördes att det utifrån vad som gäller för optionsavtal avseende fast egendom inte kan dras några slutsatser beträffande andra slags optionsrätter.¹⁷³ Högsta domstolen tog därefter utgångspunkt i NJA 1992 s. 66 och uttalade att det av rättsfallet framgår att

---

¹⁶⁹ Sandström (2016).

¹⁷⁰ NJA 2016 s. 107, punkt 29.

¹⁷¹ NJA 2016 s. 107, punkt 29.

¹⁷² NJA 2016 s. 107, punkt 30.

¹⁷³ NJA 2016 s. 107, punkt 31.

formkraven för överlåtelse av bostadsrätt *inte omöjliggör* bindande optionsavtal.¹⁷⁴ Terminologin *inte omöjliggör* kan tyckas något märklig mot bakgrund av att Högsta domstolen därefter uttalade att utgångspunkten, tvärtom, är att optionsavtal är bindande även avseende formbundna options-transaktioner, när inte annat följer av lag. Utöver att föreskrifter, vilka följer av lag, kan inskränka på optionsavtalets bindningsverkningar anfördes att undantag även kan göras om särskilda omständigheter föranleder detta.¹⁷⁵

Huruvida en optionsutställare kan förpliktas att genomföra en formbunden transaktion beror enligt Högsta domstolen på hur den rättsliga regleringen av transaktionstypen – i förevarande fall 13 kap. 13 och 14 §§ ABL – ska tolkas. Tolkningen av om så är fallet ska enligt Högsta domstolen göras i linje med det synsätt som framkommer i 1992 års rättsfall, nämligen att bindningsverkningarna av en ensidig utfästelse om att senare ingå ett formbundet avtal inte ska begränsas mer än vad själva formkravens ändamål motiverar.¹⁷⁶ Högsta domstolen uttalade emellertid att vad gäller frågan om formkravens betydelse för löftesgivarens skadeståndsbrott är den rättsliga regleringen av transaktionstypen inte omedelbart tillämplig, med hänvisning till 1 § tredje stycket AvtL.¹⁷⁷ Jag anser därmed att det, som Ellenius har anfört, verkar vara så att Högsta domstolen genom att använda det bredare begreppet *bindningsverkningar* möjliggör en distinktion mellan det fall att en emissionsgaranti är bindande på så sätt att det är möjligt att förplikta löftesgivaren att teckna aktier, respektive möjligheten att utkräva skadestånd från densamme. Genom detta förfarande tycks Högsta domstolen öppna för möjligheten att tillerkänna ett avtal den ena bindningsverkningen – avtalsbrottet är skadestandsgrundande – utan att för den delen även berättiga möjligheten att förplikta löftesgivaren att teckna aktier.¹⁷⁸ I teorin är det, enligt min mening, redan tal om ett slags pseudogenomdrivande där de

---

¹⁷⁴ NJA 2016 s. 107, punkt 32.

¹⁷⁵ NJA 2016 s. 107, punkt 32; NJA 1992 s. 66.

¹⁷⁶ NJA 2016 s. 107, punkt 33.

¹⁷⁷ NJA 2016 s. 107, punkt 34.

¹⁷⁸ Ellenius (2016) s. 371. Ellenius uttrycker sig dock något olyckligt när han i anslutning till det anförda uttalar att Trygghetsbolagets talan endast avsåg skadestånd för brott mot garantiavtal. I praktiken prövar Högsta domstolen skadestandsfrågan, men som har nämnts hade Trygghetsbolaget uttryckligen anfört att det inte var fråga om skadestånd.

praktiska konsekvenserna av ett skadestånd eller fullgörelse inte skiljer sig nämnvärt åt för garanten. Det går således att fråga sig om uppdelningen får någon egentlig praktisk betydelse annat än att konstruktionen möjliggör ett slags avsteg från 1918 års rättsfall. Vad som motiverar denna distinktion mellan olika så kallade bindningsverkningar framgår inte och angreppssättet ter sig något främmande. I sammanhanget bör erinras att det i 1992 års rättsfall var fråga om huruvida ett optionsavtal var bindande eller ej.¹⁷⁹ Det är därför anmärkningsvärt att Högsta domstolen uttalade att:

”tolkningen ska göras i linje med det synsätt som kommer till uttryck i 1992 års rättsfall, nämligen att *bindningsverkningarna* [min kursivering] av en ensidig utfästelse att senare ingå ett formbundet avtal inte till följd av formkraven ska begränsas mer än vad formkravens ändamål motiverar”.¹⁸⁰

I 1992 års rättsfall var det nämligen inte fråga om bindningsverkningar, utan huruvida optionsavtal är rättsligt bindande eller ej. Högsta domstolen uttalade att även om de formkrav som gäller för den utfästa transaktionen inte iaktas är ett optionsavtal, enligt den grundläggande principen om avtalsfrihet, i princip bindande på så sätt att en underlåtenhet att infria en sådan utfästelse utgör ett skadeståndsgrundande avtalsbrott.¹⁸¹

Jag tolkar Högsta domstolens uttalande som så att Almén och Eklunds kommentar till avtalslagen – att en underlåtenhet att iaktta formföreskrifter innebär att ett anbud om att sluta sådana avtal är ogiltiga – inte längre har bäring. Den slutsatsen går visserligen att dra redan av 1992 års rättsfall, men cementeras i *Emissionsgarantidomen*. Det ligger, enligt mig, nära till hands att framhålla Kleinemans uppfattning som korrekt. Han menar att det inte går att dra någon sådan slutsats – likt den Almén och Eklund drar – baserat på att själva löftet inte uppfyller formkraven. *Emissionsgarantidomen* torde, tillsammans med 1992 års rättsfall, ge klart besked om att ett löfte om att ingå ett avtal, för vilket lagen ställer upp särskilda formkrav, inte är ogiltigt endast med anledning av att löftet i sig inte uppfyller formkraven. Tvärtom är det

---

¹⁷⁹ NJA 1992 s. 66.

¹⁸⁰ NJA 2016 s. 107, punkt 33.

¹⁸¹ NJA 2016 s. 107, punkt 34.

som utgångspunkt så att ett optionsavtal – beträffande lös egendom –¹⁸² i princip är bindande på sådant sätt att ett underlåtet infriande utgör ett skadeståndsgrundande avtalsbrott. Från denna huvudregel kan dock, enligt Högsta domstolens uppfattning i 1992 års rättsfall och *Emissionsgarantidomen*, göras undantag med hänsyn tagen till ändamålen med formkraven.¹⁸³ Av vikt är även att denna bedömning, huruvida formkravens ändamål ska medföra begränsningar i bindningsverkningarna, inte görs abstrakt och generellt, utan konkret med utgångspunkt i det enskilda fallet.¹⁸⁴

5.3.5 Betydelsen av ändamålen med formkraven för aktieteckning

I sin dom redogjorde Högsta domstolen för motiven till formkraven och uttalade att i äldre förarbeten har framhållits vikten av att en aktietecknares beslut är genomtänkt.¹⁸⁵ I förarbetena till nuvarande ABL uttalas att syftet är:

”att skapa garantier för att villkoren för emissionen är kända för aktietecknaren inför teckningen och att säkerställa att det inte i efterhand uppkommer oklarheter kring de villkor på vilka teckningen har skett”.¹⁸⁶

Enligt Högsta domstolen avser formkraven att tillgodose det behov av klarhet och transparens, samt ordning och reda, som föranleds av den komplicerade samägandeform som aktiebolaget kan utgöra. Därutöver uttalades att det är viktigt att entydigt och omedelbart kunna fastställa hur teckningsförfarandet har utfallit. Avsikten med en utfästelse att teckna aktier är dock att ge bolaget en ensidig rätt och ett upprätthållande av en sådan rätt äventyrar enligt Högsta domstolen inte de angivna ändamålen med formkraven för aktieteckning.¹⁸⁷ Vilka skyddsbehov som kan komma att aktualiseras gällande den enskilde beror på sammanhanget. I bedömningen av skyddsbehoven spelar därmed in

---

¹⁸² Beträffande optionsavtal avseende fast egendom är rättsläget ett annat.

¹⁸³ NJA 2016 s. 107, punkt 34.

¹⁸⁴ NJA 2016 s. 107, punkt 35.

¹⁸⁵ NJA 2016 s. 107, punkt 37.

¹⁸⁶ Prop 2004/05:85 s. 346; NJA 2016 s. 107, Högsta domstolens domskäl, punkt 37.

¹⁸⁷ NJA 2016 s. 107, punkt 38.

huruvida emissionsgarantin till exempel är ställd av en privatperson eller av ett värdepappersinstitut och om den riktar sig till ett fåmansbolag eller ett publikt bolag.¹⁸⁸ Högsta domstolen betonade att då innehållet i, och omständigheterna kring, utfästelser att teckna aktier kan variera avsevärt, kan prövningen i de enskilda fallen utfalla olika. Den fråga som dock alltid ska ställas är huruvida ändamålen med formkraven för aktieteckning, i det enskilda fallet, med tillräcklig styrka talar emot en skadeståndspåföljd i beaktande av omständigheterna i fallet.¹⁸⁹ Det följer, enligt mig, av den uppställda formuleringen, det vill säga om det finns skäl som talar *emot en skadeståndspåföljd*, att en utfästelse att teckna aktier därmed som utgångspunkt ska betraktas som bindande i den meningen att ett skadeståndsgrundande avtalsbrott kan uppstå. Högsta domstolen uttalade, i anslutning till denna fråga, att utrymmet för undantag från avtalsfriheten är tämligen snävt, men att det tillåter nyanserade bedömningar. Vilket till exempel innebär att avsaknad av skriftlig form kan ha betydelse för utfästelsens bindningsverkningar.¹⁹⁰

5.3.6 Särskilt om emissionsgarantiavtal

Högsta domstolen gick sedermera in på vad som gäller för just emissionsgarantiavtal och uttalade att det står klart att ändamålen med aktieteckningens formkrav inte föranleder någon annan slutsats än att teckningsåtaganden är bindande i den mån att en ej fullgjord emissionsgaranti utgör ett skadeståndsgrundande avtalsbrott, förutsatt att garantin är skriftlig och att garanten har blivit adekvat informerad om villkoren i och förutsättningarna för den aktuella emissionen.¹⁹¹ För emissionsgarantier tycks således Högsta domstolen ställa upp en särskild regel med innebörden att en garantiutfästelse har bindningsverkan förutsatt att kraven på en adekvat informerad garant är uppfyllda, med vilket ska förstås information om

---

¹⁸⁸ NJA 2016 s. 107, punkt 39.

¹⁸⁹ NJA 2016 s. 107, punkt 40.

¹⁹⁰ NJA 2016 s. 107, punkt 40.

¹⁹¹ NJA 2016 s. 107, punkt 41.

emissionens villkor och förutsättningar. Därmed uppstår frågan vad informationskravet ska anses innefatta, vilket Högsta domstolen redogör för i punkt 42.

Vad som främst påverkar bedömningen av vad som ska anses utgöra adekvat information är vilket slags bolag det rör sig om och vem som är garant.¹⁹² Här kan påminnas om uttalandet att den enskildes skyddsbehov varierar beroende på vilka parterna är.¹⁹³ Således tycks skyddsbehovet ta sig uttryck i vilken information som ska tillhandahållas. Högsta domstolen uttalade att om garanten får del av ett emissionsprospekt som uppfyller lagens krav och vad som följer av god sed på aktiemarknaden, måste detta anses vara tillräckligt. Att garanten får del av prospektet först efter det att garantin har ställts saknar enligt Högsta domstolen betydelse, om inte garanten snarast därefter och med fog meddelar att denne inte står för garantin till följd av att uppgifterna i prospektet avviker från vad denne hade anledning att räkna med när garantin ställdes. Därutöver tillades att när emissionsgarantin har ställts av ett värdepappersinstitut eller en huvudaktieägare, måste garanten ha ett betydande eget ansvar för att hålla sig informerad. Ett värdepappersinstitut eller en huvudaktieägare ska därför, enligt Högsta domstolen, anses ha blivit adekvat informerad, om denne inte kan visa att väsentlig information har undanhållits eller är felaktig.¹⁹⁴

5.3.7 Garantiavtalens bindningsverkningar

Vad gäller emissionsgarantiavtalet i förevarande fall uttalade Högsta domstolen att det rörde sig om ett skriftligt och offentliggjort arrangemang med emissionsgarantier, vilket dock skilde sig från vad som är brukligt på så sätt att garanterna var privatpersoner som inte samtliga bedrev garantiverksamhet. Som en konsekvens av detta fanns det skäl att ställa vissa krav på den information som låg till grund för garanternas åtaganden. Detta

---

¹⁹² NJA 2016 s. 107, punkt 42.

¹⁹³ NJA 2016 s. 107, punkt 39.

¹⁹⁴ NJA 2016 s. 107, punkt 42.

torde, enligt min uppfattning, utgöra ett exempel på en situation där den enskildes skyddsbehov är något större än vanligt. Svarandena – garanterna – hade anfört att informationen om emissionen inte i alla avseenden stämde överens med hur den faktiskt genomfördes. Högsta domstolen menade dock att det inte var nödvändigt att ta ställning till om dessa skillnader hade någon betydelse.¹⁹⁵ Som argument för detta anfördes att garanterna, under garantiavtalens löptid, genom emissionsprospektet haft tillgång till samma information – och i samma form – som aktietecknarna. Inte heller hade svarandena anfört att prospektet inte uppfyllde de krav som följer av aktiebolags- och aktiemarknadsrättsliga regler.¹⁹⁶ Garanterna hade inte heller påstått att de, efter tillkännagivandet av prospektet, skulle ha kungjort att de inte tänkte stå för garantiavtalen till följd av att informationen de erhållit i samband med avtalens ingående skulle ha varit felaktig. Inte heller i övrigt ansågs det ha framkommit något av särskild betydelse för frågan om garanterna skulle anses ha blivit adekvat informerade.¹⁹⁷ Högsta domstolen företog en helhetsbedömning av dessa omständigheter och uttalade att det inte föranledde någon annan bedömning än att garanterna skulle vara bundna av emissionsgarantiavtalen.¹⁹⁸ Vad gäller kravet på adekvat information om en emissions villkor och förutsättningar tycks det således ligga nära till hands att anta att bedömningen till stor del ska grunda sig på vad som framkommit i prospektet. För det fall att prospektet uppfyller vad som i lag är stadgat torde utgångspunkten vara att garanten har blivit adekvat informerad.

5.3.8 Ändrade förutsättningar under teckningstiden

Efter att ha diskuterat emissionsgarantiavtalens bindningsverkningar gick Högsta domstolen igenom betydelsen av ändrade förutsättningar under teckningstiden. När garantiavtalen ingicks var de bindande på så sätt att en

---

¹⁹⁵ NJA 2016 s. 107, punkt 43.

¹⁹⁶ NJA 2016 s. 107, punkt 44.

¹⁹⁷ NJA 2016 s. 107, punkt 45.

¹⁹⁸ NJA 2016 s. 107, punkt 46.

underlåtenhet att infria åtagandena kunde utgöra ett skadestandsgrundande avtalsbrott.¹⁹⁹ Som stöd för att något ansvar enligt garantiavtalen inte förelåg ansågs garanterna även ha åberopat vissa förhållanden som inträffat efter avtalens tillkomst.

Högsta domstolen uttalade att en offentliggjord emissionsgaranti har drag av tredjemansutfästelse då syftet med att garantin publiceras är att investeringsbeslut ska kunna fattas med visshet om att emissionen blir tecknad i viss utsträckning. Således kan en aktietecknare ha beslutat sig för att teckna aktier till följd av en övertygelse om att en viss kapitalförstärkning är säkrad.²⁰⁰ En offentliggjord emissionsgaranti får mot bakgrund av den anförda argumentationen anses innebära att garanten inte bara tar på sig risken för att emissionen inte blir fullt ut tecknad under oförändrade förhållanden, utan även risken för att händelseutvecklingen fram till teckningstidens slut kan ha en negativ inverkan på utfallet av teckningen. Således innebär det, enligt Högsta domstolen, att en oväntad händelseutveckling under teckningstiden i princip inte kan medföra att en offentliggjord garanti upphör att gälla, annat än om ett förbehåll om begränsad bundenhet har gjorts i samband med offentliggörandet.²⁰¹ Mot bakgrund av att den förevarande emissionsgarantin gjorts publik och att det inte påstås ha skett utan garanternas samtycke, ålades risken för ett ogynnsamt händelseförlopp garanterna.²⁰²

Jag anser att uttalandet ovan har vissa likheter med förutsättningsläran och den avslutande relevansbedömningen. Enligt förutsättningsläran bär, som huvudregel, en part själv risken för sina egna förutsättningar. I detta fall hade garanten åtagit sig att ställa en garanti för emissionen mot ett visst vederlag. För det fall att det inte förelåg några som helst osäkerheter kring emissionen, kan anföras att någon garanti inte borde ha varit nödvändig eller att en sådan garanti i vart fall inte motiverar det relativt generösa vederlag som är brukligt

---

¹⁹⁹ NJA 2016 s. 107, punkt 47.

²⁰⁰ NJA 2016 s. 107, punkt 48.

²⁰¹ NJA 2016 s. 107, punkt 49.

²⁰² NJA 2016 s. 107, punkt 50.

vid emissionsgarantier. Det finns så att säga en viss inneboende risk avseende händelseutvecklingen, för vilken garanten erhåller ersättning. För dessa, garantens egna, förutsättningar står han som huvudregel själv risken. Jag menar således att uttalandet om att garanterna står risken för en negativ händelseutveckling går att likställa med den huvudregel för riskfördelning som målas upp i förutsättningslärans relevansbedömning.

Nerep menar att innebörden av Högsta domstolens resonemang torde vara att en garant kan frigöra sig från sitt teckningsåtagande om det framkommer något av betydelse som garanten inte haft anledning att räkna med. Det förutsätter att det avser ett förhållande som inträffat *före* offentliggörandet av emissionsgarantin.²⁰³ Den slutsatsen följer, enligt mig, logiskt av att Högsta domstolen uttalade att en offentliggjord emissionsgaranti har drag av tredjemansutfästelse och att det innebär att garanten står risken för en negativ händelseutveckling.²⁰⁴ Nerep menar att denna princip borde nyanseras något, så att det inte har någon betydelse när det aktuella förhållandet faktiskt blev känt. Då skulle även omständigheter som framkommit *efter* offentliggörandet men som inträffat *innan* denna tidpunkt få avgörande betydelse.²⁰⁵

5.3.9 Övriga frågor om skadeståndsberäkning, överlåtelse av garantiavtalen och Trygghetsbolagets rätt att bli utlösta

Högsta domstolen konstaterade att garanterna inte hade fullgjort sina åtaganden och att de skäl som anförts till förklaring för detta saknade fog, eftersom de som garantier stod risken för händelseutvecklingen under teckningstiden.²⁰⁶ När Trygghetsbolaget genomförde fyllnadsteckningen förelåg det således dröjsmål från garanternas sida, ett dröjsmål som utgjorde ett skadeståndsgrundande avtalsbrott.²⁰⁷ Högsta domstolen behandlade sedan

---

²⁰³ Nerep (2016) s. 92.

²⁰⁴ NJA 2016 s. 107, punkt 48 – 49.

²⁰⁵ Nerep (2016) s. 92.

²⁰⁶ NJA 2016 s. 107, punkt 51.

²⁰⁷ NJA 2016 s. 107, punkt 52.

frågan om hur skadeståndet skulle beräknas, vilket föranledde vissa bekymmer avseende ur vems perspektiv skadan skulle bedömas – aktieägarnas eller bolagets. Högsta domstolen fann att skadan skulle beräknas ur bolagets perspektiv.²⁰⁸ Som utgångspunkt ska därför skadan beräknas med utgångspunkt i vad garanten är skyldig att tillföra bolaget.²⁰⁹ Eftersom ett skadestånd till bolaget inte kan förenas med en skyldighet att göra en till garanterna riktad nyemission, ska tillskottsbeloppet minskas med värdet för bolaget av att inte behöva emittera de aktier som garanterna var skyldiga att teckna. Detta värde är dock till sin natur behäftat med osäkerhet varför Högsta domstolen ansåg att detta värde skulle sättas till noll.²¹⁰ Det, av Högsta domstolen, förda resonemanget torde i praktiken innebära att en emissionsgaranti är rättsligt bindande i alla relevanta hänseenden. Garanten tvingas betala ett skadestånd som svarar mot teckningslikviden, utan att erhålla några emitterade aktier. Jag anser det vara självklart att ingen – någorlunda affärssinnad – garant skulle ta risken att få betala skadestånd motsvarande hela teckningslikviden utan att erhålla några aktier framför att faktiskt fullgöra sitt åtagande enligt emissionsgarantin och göra den fyllnadsteckning som efterfrågas.

5.4 Sammanfattande kommentar

I *Emissionsgarantidomen* uttalade Högsta domstolen att ett emissionsgarantiavtal har bindningsverkan i den mån att en ej fullgjord garanti utgör ett skadeståndsgrundande avtalsbrott, förutsatt att garantin är skriftlig och att garanten har blivit adekvat informerad om emissionens villkor och förutsättningar. Högsta domstolen tog avstamp i 1992 års rättsfall och uttalade att huruvida en optionsutställare kan förpliktas att genomföra en formbunden transaktion beror på hur den rättsliga regleringen av transaktionstypen ska tolkas. Tolkningen ska göras i linje med det synsätt som framkommer i 1992 års rättsfall, det vill säga att bindningsverkningarna av

---

²⁰⁸ NJA 2016 s. 107, punkt 52 – 56.

²⁰⁹ NJA 2016 s. 107, punkt 57.

²¹⁰ NJA 2016 s. 107, punkt 57.

en ensidig utfästelse om att senare ingå ett formbundet avtal inte ska begränsas mer än vad formkravens ändamål motiverar. I förarbetena till 2005 års ABL anförs att motiven bakom aktieteckningens formkrav är att skapa garantier för att villkoren för emissionen är kända för aktietecknarna inför teckningen och att säkerställa att det inte i efterhand uppkommer några oklarheter kring de villkor på vilka teckningen har skett. Högsta domstolen menade att formkraven alltså avser att tillgodose det behov av klarhet och transparens samt ordning och reda som föranleds av den komplicerade samägandeform som aktiebolaget kan utgöra. Således stod det klart att ändamålen med aktieteckningens formkrav inte föranledde någon annan slutsats än att emissionsgarantiavtalen i förevarande fall hade bindningsverkningar.

6 Avslutande analys

6.1 Inledning

I detta (avsnitt 6) ska frågeställningarna besvaras som ett led i att uppfylla framställningens övergripande syfte, vilket är att undersöka emissionsgarantiavtals rättsliga verkan och en garants möjlighet att undslippa bundenhet samt om det finns anledning att tillerkänna emissionsgarantiavtal full rättslig verkan. Följande frågeställningar ska besvaras:

- 1) Under vilka förutsättningar är ett emissionsgarantiavtal rättsligt bindande?
- 2) Finns det någon möjlighet för en garant att undslippa avtalsbundenhet förutsatt att emissionsgarantiavtalet är bindande?
- 3) Finns det anledning att, till skillnad från vad Högsta domstolen uttalat i NJA 2016 s. 107, tillerkänna emissionsgarantiavtal full rättslig verkan?

Frågeställningarna besvaras i tur och ordning i (avsnitt 6.2, 6.3 och 6.4). Kapitlet avslutas sedan med en sammanfattande slutsats i (avsnitt 6.5).

6.2 Under vilka förutsättningar är ett emissionsgarantiavtal rättsligt bindande?

Emissionsgarantiavtal utgör ett slags föravtal, närmare bestämt ett föravtal om att vid ett senare tillfälle företa en aktieteckning, vilken är en formbunden rättshandling. Formkraven för aktieteckning återfinns i 2 kap. 12 § ABL vad avser bolagsbildning, och i 13 kap. 13 § vad avser nyemission. Således uppstår frågan om dessa formkrav ska äga analog tillämpning även på föravtal om att senare ingå en formbunden rättshandling. I denna fråga har åsikterna till viss del gått isär, i vart fall innan det att *Emissionsgarantidomen* meddelades.

Till skillnad från vad som uttalades i NJA 1992 s. 66, där det var fråga om huruvida ett optionsavtal beträffande överlåtelse av bostadsrätt var *rättsligt bindande*, tycks Högsta domstolens inställning i *Emissionsgarantidomen* ha varit att det finns anledning att göra åtskillnad på ett avtals olika *bindningsverkningar*. Å ena sidan är det tal om en bindningsverkan vilken medför att ett avtalsbrott är skadeståndsgrundande, å andra sidan en bindningsverkan vilken medför en möjlighet att förplikta den avtalsbrytande parten att fullgöra sina förpliktelser enligt avtalet. Denna distinktion kan tyckas märklig – om detta återkommer jag till i (avsnitt 6.4) – men en förklaring går att finna mot bakgrund av att Högsta domstolen tillskriver 1918 års rättsfall rättsgrundsatsen att den som åtagit sig att teckna aktier inte kan förpliktas att göra så. Genom att därmed tala om *bindningsverkningar*, snarare än huruvida avtalet är *rättsligt bindande*, öppnar Högsta domstolen för möjligheten att tillerkänna emissionsgarantiavtal viss rättslig verkan, utan att för den delen behöva beblanda sig med 1918 års prejudikat.

I *Emissionsgarantidomen* tog Högsta domstolen fasta på 1992 års rättsfall och uttalade att det av rättsfallet framgår att formkraven för överlåtelse av bostadsrätt *inte omöjliggör* bindande optionsavtal. Detta ansågs gälla även för formbundna optionstransaktioner, vilket rent generellt torde tolkas som att föravtal om att ingå en formbunden rättshandling, som utgångspunkt, är bindande. Således tycks det som att Högsta domstolen genom ovanstående tolkning av 1992 års rättsfall etablerat en huvudregel med innebörden att formbundna optionstransaktioner är rättsligt bindande. Högsta domstolen menade att vad gäller formkravens betydelse för löftesgivarens skadeståndsansvar, är den rättsliga regleringen av transaktionstypen inte omedelbart tillämpbar, med hänvisning till 1 § tredje stycket AvtL. Följden blir att ett optionsavtal i princip har bindningsverkningar även om de formkrav som gäller inte har iakttagits. Från denna huvudregel kan undantag göras för det fall att motiven till ett visst formkrav föranleder det. Därmed ska ändamålen bakom formkraven beaktas inom ramen för det avtalsrättsliga systemet.

Hitintills kan alltså konstateras att rättsläget numera torde vara sådant att ett emissionsgarantiavtal att senare ingå aktieteckning, för vilken det är föreskrivet särskilda formkrav i lag, som huvudregel ska anses ha bindningsverkan med följden att ett avtalsbrott är skadeståndsgrundande. I denna del ansluter jag till det av Högsta domstolen anförda resonemanget. Det ligger i linje med vad Kleineman tidigare har anført, att huruvida löften att ingå formbundna avtal är ogiltiga inte framgår av 1 § tredje stycket AvtL. Uppfattningen att ett sådant föravtal inte ska anses bindande tycks till stora delar härstamma från Karlgren och Nials verk på området, samt från 1918 års rättsfall. I den moderna doktrinen får det nog anses föreligga en något snär samstämmig uppfattning om att den av Karlgren och Nial anförda linjen är utdaterad, detta även om till exempel Åqvist argumenterar för emissionsgarantiavtalets icke bindande verkan. Undantag från den ovan anförda huvudregeln kan dock förekomma och det torde framför allt vara ändamålen med formkraven som då får betydelse.

Motiven till att det uppställs formkrav vid aktieteckning är numera, enligt förarbetena, att skapa garantier för att emissionsvillkoren är kända för aktietecknarna inför teckningen och att säkerställa att det inte i efterhand uppkommer oklarheter angående på vilka villkor aktieteckningen har skett. Som ”förhärskande motiv” i äldre förarbeten har framhållits att skydda den aktietecknande allmänheten mot osunda bolagsföretag, eller ogenomtänkta affärer. Dagens motivbild kan således anses ha vissa likheter med dåtidens, eftersom avsikten att skapa garantier för kända emissionsvillkor i viss mening torde överlappa med att skydda den aktietecknande allmänheten från osunda bolagsföretag. Det ligger dock långt ifrån det ”förhärskande motiv” som Karlgren menar motiverade dåtidens formkrav. Snarare tycks dagens formkrav vara motiverade av att underlätta vissa bevissituationer samt för att undvika att det i efterhand uppkommer oklarheter. Här kan anföras vissa likheter med formkravet för överlåtelse av fast egendom. Angående detta formkrav har framhållits att det framtvingar en viss precisering av avtalsinnehållet och medför en vis bevisfunktion för avtalets innehåll och tillkomst. Jag anser det ligga nära till hands att tillskriva aktieteckningens

formkrav en sådan funktion. Särskilt torde det uttalande som framkommer i förarbetena till dagens ABL – att säkerställa att det inte i efterhand uppkommer oklarheter kring de villkor på vilka teckningen har skett – åsyfta just en sådan bevisfunktion. Enligt Högsta domstolens mening äventyrar inte ett upprätthållande av den ensidiga rätt en utfästelse om aktieteckning ger bolaget de angivna ändamålen med formkraven för aktieteckning. Denna slutsats ter sig logisk med anledning av den motivskiftning som skett genom åren. Även om förarbetena till 1975 års ABL innehåller en del otydligheter mot bakgrund av Nials uttalande om den ”då gällande principen”, anser jag det stå klart att Karlgrens uppfattning om ett ”förhärskande motiv” var utdaterad vid införandet. Således anser jag att Högsta domstolens slutsats, att ändamålen med formkraven för aktieteckning inte föranleder något undantag, är rimlig.

Under vissa förutsättningar gäller devisen att ett föravtal – i detta fall ett emissionsgarantiavtal – som syftar till att senare ingå en formbunden rättshandling – i detta fall aktieteckning – ska anses vara bindande i den meningen att om utfästelsen inte uppfylls kan detta föranleda skadeståndsansvar. Att föravtalet har upprättats i skrift kan vara, men behöver inte nödvändigtvis vara, en förutsättning för att så ska anses vara fallet. Angående optionsavtal beträffande överlåtelse av bostadsrätt uttalades i 1992 års rättsfall att det skulle riskera att urholka skriftlighetskravet för överlåtelse på ett icke godtagbart sätt för det fall att muntliga optionsavtal godkänns. I *Emissionsgarantidomen* tycks Högsta domstolen luckra upp den strikta synen på skriftlighet något genom att uttala att avsaknad av skriftlig form kan ha betydelse för utfästelsens bindningsverkningar, men inte behöver ha det. Uttalandet specificeras inte i övrigt och kan tyckas något diffust, men ska nog bedömas mot bakgrund av att Högsta domstolen i samma punkt, i domskälen, uttalade att omständigheterna kring utfästelser att teckna aktier kan variera avsevärt. Därför ska man fråga sig om omständigheterna i det enskilda fallet talar emot en skadeståndsföljd. Även om Högsta domstolen ställer upp en generell grundsats för bedömningen av emissionsgarantiavtals bindningsverkningar ska det göras en prövning i varje enskilt fall. Jag tolkar uttalandena

om kravet på skriftlighet i linje med vad som anförts såväl i anslutning till formkraven i ABL, JB och BRL som till *Emissionsgarantidomen*. Det vill säga att en viktig funktion med formkraven är den bevisfunktion de fyller och i detta avseende är naturligtvis ett skriftligt emissionsgarantiavtal att föredra. Jag ställer mig dock frågande till att innehållet i, och omständigheterna kring, utfästelser att teckna aktier skulle variera särskilt mycket från fall till fall. Tvärtom torde tillvägagångssättet och innehållet vara standardiserat i stor utsträckning. Det är framför allt stora värdepappersinstitut, och institutionella investerare, som ingår emissionsgarantiavtal och även om till exempel ersättningen självfallet kan variera så torde själva avtalsinnehållet eller tillvägagångssättet inte variera särskilt mycket. Måhända att omständigheterna är något annorlunda när det, som i förevarande fall, är privatpersoner som ingår ett emissionsgarantiavtal.

Det sista villkoret för att ett emissionsgarantiavtal ska anses ha bindningsverkan, med skadeståndsskyldighet som följd, är att garanten ska ha blivit adekvat informerad om emissionens villkor och förutsättningar. I detta avseende har det viss betydelse om garanten är en institution eller en privatperson. Förutsatt att garantin ställs av ett värdepappersinstitut eller en huvudaktieägare är informationskravet uppfyllt så länge denne inte kan visa att väsentlig information har undanhållits eller är felaktig. Om garanten har tagit del av ett emissionsprospekt som uppfyller lagens krav på dess innehåll, och därutöver vad som följer av god sed på aktiemarknaden, är det enligt Högsta domstolen tillräckligt för att uppfylla informationskravet. Vad avser just informationskravet är skälen till det anförda något knapphändiga och måhända något generaliserade, men till detta återkommer jag i (avsnitt 6.3).

För att sammanfatta och besvara den första frågeställningen är alltså ett emissionsgarantiavtal rättsligt bindande på följande premisser:

- Som huvudregel är ett emissionsgarantiavtal, det vill säga ett föravtal/optionsavtal, rättsligt bindande i den utsträckningen att ett avtalsbrott, det vill säga en vägran att uppfylla det stadgade åtagandet,

grundar en skadeståndsskyldighet. Annorlunda uttryckt har ett emissionsgarantiavtal bindningsverkan i form av att ett avtalsbrott är skadeståndsgrundande.

- Ändamålen med formkraven kan motivera ett undantag från denna huvudregel men motiven bakom formkraven i dagens ABL föranleder inte något undantag.
- Ett emissionsgarantiavtals bindningsverkningar ska förvisso bedömas mot bakgrund av innehållet i, och omständigheterna kring, emissionsgarantin i det enskilda fallet. Enligt min mening torde det dock inte vara några varierande omständigheter att tala om, varför jag anser det föga troligt att omständigheterna eller innehållet i det enskilda fallet skulle föranleda en annan bedömning än den enligt huvudregeln.
- Ett skriftligt upprättat emissionsgarantiavtal skulle kunna vara en omständighet som har betydelse för huruvida avtalet har bindningsverkan. Det torde dock vara så att skriftlighet fyller en bevisfunktion och därmed, indirekt, påverkar förutsättningarna för att hålla en garant ansvarig för sitt åtagande, snarare än att ha en direkt betydelse för avtalets bindningsverkan.

6.3 Garantens möjligheter att undslippa avtalsbundenhet

I *Emissionsgarantidomen* medgav Högsta domstolen ett visst utrymme för undantag från bundenhet då ändamålen med formkraven för aktieteckning, med beaktande av omständigheterna i det enskilda fallet, kan tala emot en skadeståndspåföljd. Utöver avsaknad av skriftlig form angavs inga specifika omständigheter som skulle kunna föranleda ett sådant undantag. Innehållet i och omständigheterna kring en utfästelse att teckna aktier torde inte variera i någon anmärkningsvärd utsträckning. Informationskravet skiljer sig dock åt

beroende på om garantin ställts av en huvudaktieägare respektive ett värdepappersinstitut gentemot om den ställts av en person eller personer som inte bedriver garantiverksamhet.

Högsta domstolen tycks ställa upp en presumtion om att huvudaktieägare eller ett värdepappersinstitut ska anses ha blivit adekvat informerade förutsatt att denne inte kan visa att väsentlig information har undanhållits eller är felaktig. När någon annan, till exempel en privatperson, ingår ett emissionsgarantiavtal sträcker sig informationskravet något längre, men klart är att ett lagenligt emissionsprospekt uppfyller informationskravet. I anslutning till informationskravet finns en viss möjlighet för en garant att undslippa bundenhet av emissionsgarantiavtalet. Nämligen om denne meddelar att han inte står för garantin därför att uppgifterna i prospektet avviker från vad han hade anledning att räkna med när avtalet ingicks. Vad som avses med att uppgifterna avviker från vad garanten hade anledning att räkna med framgår inte, men uttalandet att garanten *med fog* meddelar att denne inte står för garantin antyder att bedömningen av de avvikande uppgifterna ska ske objektivt. Det finns ett antal omständigheter att ta i beaktande för att kunna dra några, någorlunda, välgrundade slutsatser angående den objektiva bedömningen av avvikande uppgifter. Ett av motiven bakom aktieteckningens formkrav är att skapa garantier för att villkoren för emissionen är kända för aktietecknarna inför teckningen. Därutöver har en offentliggjord emissionsgaranti drag av tredjemansutfästelse. Ett av syftena med att emissionsgarantin görs publik är att investeringsbeslut rörande bolaget ska kunna fattas med visshet om att emissionen i vart fall blir tecknad till den grad som följer av garantin. Å ena sidan torde detta tala för ett relativt strikt upprätthållande av emissionsgarantins funktioner, vilket förutsätter att garanten inte utan vidare kan undslippa bundenhet då det skulle skapa osäkerhet. Å andra sidan måste hänsyn tas även till garantens intresse av att undslippa bundenhet för det fall att uppgifterna avviker allt för mycket från vad som framgår av avtalet och vad garanten förutsatte var fallet. Det är rimligen så att de uppgifter som är av särskild vikt för garanten är sådana uppgifter som berör det emitterande bolagets finansiella ställning och de

aktuella emissionsvillkoren. Således torde till exempel uppgifter som är felaktiga såvitt att dessa ger en icke korrekt bild av det emitterande bolagets finansiella ställning föranleda en rätt för garanten att frånträda avtalet. Av prospektförordningen framgår att prospektet ska innehålla den information som är väsentlig för att en investerare ska kunna fatta ett välgrundat beslut. Det är därför sannolikt att för det fall informationskravet brister i detta hänseende, tillerkänna garanten en rätt att frånträda avtalet. Det förutsätter dock att denne snarast efter att prospektet blir tillgängligt meddelar att han inte avser att stå för emissionsgarantin.

En viktig brytpunkt i händelseförloppet är vid den tidpunkt då emissionsgarantin offentliggörs och därmed får verkningar av en tredjemansutfästelse. Det torde därmed ställas betydligt mer långtgående krav ifall garanten önskar undslippa bundenhet efter det att emissionsgarantin har offentliggjorts. Av Högsta domstolens resonemang i *Emissionsgarantidomen* att döma lär en sådan möjlighet knappt existera. De uttalade att en oväntad händelseutveckling under teckningstiden *i princip* inte kan medföra att en offentliggjord garanti upphör att vara verksam annat än om förbehåll om begränsad bundenhet har gjorts i samband med offentliggörandet. Detta uttalande är intressant av flera anledningar. Dels torde uttalandet kunna tolkas som att en offentliggjord emissionsgaranti medför en slags sträng bundenhet för garanten. Dels att denna bundenhet i princip bara kan frångås om ett förbehåll har gjorts. Jag finner Högsta domstolens argumentation i denna del anmärkningsvärd. Å ena sidan ställer sig domstolen bakom en slags sträng bundenhet för att upprätthålla garantiavtalets funktioner, å andra sidan tillerkännes garanten en möjlighet att göra förbehåll om begränsad bundenhet i garantiavtalet. Ett av syftena med aktieteckningens formkrav är att skapa garantier för att emissionsvillkoren är kända och syftet med att garantin görs publik är att investeringsbeslut rörande bolaget ska kunna fattas med viss tillförlitan. Ett förbehåll om begränsad bundenhet medför att alla garantiskapande funktioner utsläcks. Det torde därför inte längre vara tal om någon garanti för det fall att ett sådant förbehåll har införts i avtalet. Mot bakgrund av att Högsta domstolen menar att en offentliggjord

emissionsgaranti innebär att garanten tar på sig risken för den inverkan som händelseutvecklingen fram till teckningstidens slut kan ha på utfallet av emissionen, är det märkligt att densamme skulle kunna undslippa risken genom ett i avtalet intaget förbehåll.

Vad som skulle kunna utgöra bristande förutsättningar vad gäller ett emissionsgarantiavtal är inte helt lätt att sja om. Det står klart att Högsta domstolen, genom *Emissionsgarantidomen*, nästintill stängt dörren för en garants möjlighet att undslippa bundenhet efter det att emissionsgarantin har offentliggjorts. Frågan är dock om det kan finnas utrymme för att, med hjälp av förutsättningsläran, argumentera för att vissa bristande förutsättningar ska berättiga en garant att undslippa bundenhet. I *Emissionsgarantidomen* menade garanterna att en anledning till att de inte hade fullgjort avtalen var att en huvudaktieägare i det emitterande bolaget hade sålt hela sitt innehav vilket pressade ned aktiekursen. Det går att tolka detta som att garanterna menade att en väsentlig förutsättning för deras avgivna löfte var att huvudaktieägaren inte sålde hela sitt innehav. Även om Högsta domstolen inte medgav garanterna någon rätt att frånträda avtalet på denna grund kan man fråga sig om det, med hjälp av förutsättningsläran, hade gått att framgångsrikt argumentera för att huvudaktieägarens försäljning var en väsentlig, synbar och relevant förutsättning.

Att en huvudaktieägare inte säljer hela sitt innehav torde vara en förutsättning som normalt är att anse som väsentlig. Utöver att påverka ägarstrukturen i det emitterande bolaget, påverkar en sådan stor försäljning även aktiekursen negativt. Dessutom har Lehrberg anfört att det i de allra flesta fall står utom tvivel att förutsättningen är väsentlig. Således menar jag att denna omständighet är en väsentlig och synbar förutsättning. För synbarhetsrekvisitet räcker ju att löftesmottagaren insett eller bort inse att löftesgivaren utgick från en viss förutsättning av avgörande betydelse och enligt Lehrberg är som regel en väsentlig förutsättning även synbar.

Vad avser relevansbedömningen står en part som huvudregel själv risken för sina egna förutsättningar. Den objektiva lärans metod tar sikte på vad som objektivt sett utgör en lämplig riskfördelning i det enskilda fallet. Å ena sidan går det möjligen att argumentera för att det är löftesmottagaren som har bäst möjlighet att överblicka riskerna, i detta fall att en huvudaktieägare säljer hela sitt innehav, då denne troligen har ett visst informationsövertag till följd av relationen bolaget och aktieägaren emellan. Å andra sidan har löftesgivaren möjlighet att stämma av med befintliga aktieägare för att utröna vad deras inställning till och avsikter med emissionen är. Gemensamt för båda, löftesmottagen och löftesgivaren, torde däremot vara att ingen med säkerhet kan veta hur en tredje part, huvudaktieägaren, kommer att agera. Det vore därför betungande att låta löftesmottagen bära risken för något som ligger utanför dennes kontroll.²¹¹ Jag menar därför att det inte tycks finnas skäl att låta löftesmottagaren bära risken för förutsättningen, varför den inte, enligt den objektiva förutsättningsläran, ska tillerkännas relevans. För det fall att löftesmottagaren, vid tidpunkten för ingåendet av emissionsgarantiavtalet, har vetskap om att en huvudaktieägare avser att sälja sitt innehav kommer situationen självfallet i ett annat ljus.²¹²

En relevansbedömning i linje med Lehrbergs teleologiska modell ger för handen att de centrala ändamålssynpunkterna måste bedömas. Enligt *tillitsprincipen* ska löftesmottagaren kunna lita på att löftet förpliktar, vilket normalt är ett högst beaktansvärt syfte. Det finns mot bakgrund av denna princip anledning att upprätthålla skyddet i form av avtalsbundenhet för en godtroende löftesmottagare. Även här blir utfallet antagligen ett annat för det fall att löftesmottagaren känt till att huvudaktieägaren avsåg att sälja sitt innehav. Med beaktande av *viljeprincipen* skulle kunna anföras att det är fråga om sådana okända eller oväntade omständigheter som fått ytterst oförmånliga konsekvenser för löftesgivaren. Som motargument kan det anföras att även

---

²¹¹ En inte helt ovanlig företeelse är att huvudaktieägare träffar avtal sinsemellan om att agera, eller inte agera, på ett visst sätt i samband med vissa större bolagshändelser; exempelvis en nyemission. Sådana aktieägaravtal ligger utanför området för denna framställning, men bör likväl uppmärksammas.

²¹² Aktiemarknadsrättslig lagstiftning som berör bland annat insiderinformation kan bli aktuell i detta fall, men ligger utanför uppsatsens ramar.

om en aktieförsäljning förvisso inte är helt väntad, torde den inte heller vara någon större överraskning vilket enligt viljeprincipen skulle kunna tala för att löftesgivaren inte är särskilt skyddsvärd. Om löftesgivaren haft fog att inte förvänta sig det inträffade är däremot situationen en annan. Således kan det faktum att det emitterande bolaget kände till att det inträffade skulle inträffa, det vill säga den bristande förutsättningen, påverka relevansbedömningen även enligt den teleologiska modellen. Enligt *preventionsprincipen* kan det vid bristande förutsättningar finnas ett självständigt intresse av att lägga risken på den part som förorsakat förutsättningens bristande, eller som haft möjlighet att förebygga den händelse som föranleder bristandet. Även om det emitterande bolaget har en god kommunikation med aktieägarna har de knappast någon reell möjlighet att påverka de faktiska beslut en aktieägare tar. Bolaget kan förvisso arbeta förebyggande genom att vårda relationen med aktieägarna men det torde inte finnas fog för att påstå att det emitterande bolaget har möjlighet att förebygga den bristande förutsättningen i förevarande fall.

Gemensamt för den objektiva och den teleologiska modellen är att resultatet tycks bli detsamma. Endast om det emitterande bolaget haft vetskap om att huvudaktieägaren avsåg att sälja sitt innehav kan det bli aktuellt att tillskriva den bristande förutsättningen relevans. Vad avser andra, eventuellt, bristande förutsättningar kan sägas att de förvisso skulle kunna vara av relevans, men utrymmet tycks vara tämligen begränsat. Detta då en emission till sin natur är omgärdad av osäkerhet och spekulat. Även om emissionsprospekt och emissionsgaranti bidrar till att trygga vissa villkor och förutsättningar är det omöjligt att veta vad som händer under tiden från emissionsgarantins offentliggörande, under teckningstiden och fram till dess att teckningstiden löpt ut. Just denna osäkerhet, eller risk, får garanten betalt för. Denne har medvetet tagit på sig en viss risk i utbyte mot ett vederlag, varför det är fullt logiskt att möjligheterna att undslippa bundenhet är tämligen begränsade.

En helhetsbedömning ger vid handen att en garant har möjlighet att frånträda ett emissionsgarantiavtal för det fall att uppgifterna i prospektet avviker från

vad denne hade anledning att räkna med när avtalet ingicks. För att utnyttja sin rätt att frånträda avtalet måste garanten snarast efter offentliggörandet meddela att denne inte står för garantin. Jag menar att det främst torde vara sådana uppgifter som prospektet, enligt prospektförordningen, ska innehålla för att en investerare ska kunna fatta ett välgrundat beslut som kan aktualisera ett sådant frånträde. Vad avser garantens möjlighet att undslippa bundenhet till följd av oriktiga förutsättningar enligt förutsättningsläran torde det finnas en samstämmighet med den frånträdesrätt Högsta domstolen tillerkänner en garant på grund av avvikande uppgifter i prospektet. Således har en garant ett visst utrymme att undslippa bundenhet innan det, och i tät anslutning till, att emissionsgarantin offentliggörs.

Vad avser garantens möjligheter att undslippa bundenhet efter det att emissionsgarantin har offentliggjorts, och med hänvisning till ändrade förutsättningar under teckningstiden, är utrymmet betydligt mer begränsat. Enligt Högsta domstolen har en garant möjlighet att frånträda avtalet om denne, i emissionsgarantiavtalet, har medtagit ett förbehåll om begränsad bundenhet. Detta uttalande ter sig ytterst märkligt mot bakgrund av den garantiskapande funktion som är av central betydelse såväl enligt motiven till aktieteckningens formkrav som enligt emissionsgarantin som sådan. Jag har svårt att föreställa mig en utveckling där detta tillvägagångssätt får fäste i verkligheten, eftersom emissionsgarantin då förlorar sin viktigaste funktion och det därmed *de facto* inte är tal om någon garanti längre.

6.4 Bör emissionsgarantiavtal tillerkännas full rättslig verkan?

Högsta domstolen skiljer på de rättsliga verkningarna av avtalsbundenhet när man finner att svaret på frågan huruvida en optionsutställare kan förpliktas att genomföra en formbunden transaktion beror på hur den rättsliga regleringen av transaktionstypen ska tolkas. När det gäller formkravens betydelse för löftesgivarens skadeståndsansvar uttalades dock att den rättsliga regleringen

av transaktionstypen inte är omedelbart tillämplig, med hänvisning till 1 § tredje stycket AvtL. Således tycks Högsta domstolen mena att ett föravtals bindningsverkan vad gäller möjligheten att kräva fullgörelse ska bedömas mot bakgrund av den reglering vari formkravet stadgas, det vill säga mot bakgrund av regleringen i ABL i förevarande fall. Ett föravtals bindande verkan vad avser skadeståndsansvar ska däremot inte nödvändigtvis bedömas mot bakgrund av den rättsliga reglering vari formkravet återfinns, eftersom regleringen, enligt Högsta domstolen, inte äger omedelbar tillämplighet. Denna slutsats är visserligen stringent med vad som i övrigt anförts, det vill säga distinktionen mellan olika bindningsverkningar. Det är dock oklart vad som föranleder att dessa bindningsverkningar ska bedömas olika. Förvisso kan någon argumentera att en fullgörelse *de facto* kräver att någon företar själva rättshandlingen, det vill säga tecknar aktier. För denna rättshandling, aktieteckningen, finns särskilda formkrav föreskrivna, varför möjligheten att förplikta någon att fullgöra själva rättshandlingen måste bedömas mot bakgrund av dessa formkrav. I övrigt ska båda dessa fall bedömas i linje med synsättet i 1992 års rättsfall, det vill säga att bindningsverkningarna av en ensidig utfästelse att senare ingå ett formbundet avtal inte ska begränsas mer än vad formkravens ändamål motiverar. På denna punkt tycks det därmed föreligga en del likheter mellan hur de två olika påföljderna, fullgörelse respektive skadestånd, ska bedömas.

Det är en sak att en fullgörelse, i form av ett förpliktande att teckna ett visst antal aktier i utväxling mot teckningslikviden, föranleder olämpligheter vad avser praktisk genomförbarhet, en annan att öppna för den teoretiska möjligheten att tillerkänna emissionsgarantiavtal full rättslig verkan. Högsta domstolen tycks i *Emissionsgarantidomen* öppna för ett slags pseudogenomdrivande vad avser de praktiska påföljderna av ett brustet åtagande. Man kan därmed ställa sig frågande till om den uppdelning i olika bindningsverkningar som Högsta domstolen gör sig till tolk för medför någon egentlig skillnad, annat än i teorin. Därför vore det önskvärt om ett emissionsgarantiavtal även ansågs berättiga en fullgörelse av prestationen. De praktiska och legala otympligheterna med en sådan fullgörelse bidrar

säkerligen till att sådana krav inte skulle förekomma i realiteten. Däremot är den överhängande risken av att behöva fullgöra avtalet, det vill säga betala teckningslikviden, troligen tillräcklig för att avskräcka garanten från att ta skydd bakom 1918 års rättsfall i hopp om att undslippa bundenhet. Mot bakgrund av uppluckringen av det tidigare formbundna regelverket, särskilt 1944 års ABL, och att 13 kap. 13 § tredje stycket ABL numera föreskriver en möjlighet att teckna aktier genom betalning, kan det dessutom sättas i fråga om det verkligen är motiverat att upprätthålla det rättsläge som Högsta domstolen menar följer av 1918 års rättsfall.

Ett annat argument för att motivera ett avsteg från 1918 års rättsfall utgörs av den utveckling som skett på kapitalmarknaden. Även om Högsta domstolen uttalade att formkraven för aktieteckning varit i stort sett likadana sedan 1918 års rättsfall, menar jag att motiven till formkraven har skiftat i takt med utvecklingen av kapitalmarknaden. I de tidiga versionerna av ABL, 1895 och 1910 års versioner, anfördes att motiven bakom formkraven var att skydda den aktietecknande allmänheten. Det är en motivbild som Karlgren, och till viss del även Nial, ställer sig bakom. Förarbetena till de modernare versionerna av ABL tycks dock vittna om ett skiftande motiv. Nials uttalande om den då ”gällande principen” i förarbetena till 1975 års ABL tycks ha medfört en viss förvirring och problematik, men det torde vara ostridigt att fokus numera ligger på att underlätta bolags kapitalanskaffning. Det faktum att det uttrycks att motiven syftar till att skapa garantier för att emissionsvillkoren är kända förringar inte den motivbilden. Således anser jag att det mot bakgrund av skiftande motiv och, vilket delvis är en följd av, kapitalmarknadens föränderliga natur är motiverat att göra avsteg från 1918 års rättsfall.

Såväl för möjligheten att förplikta en optionsutställare att teckna aktier som för möjligheten att hålla denne skadeståndsansvarig ska, enligt Högsta domstolen, bindningsverkningarna inte begränsas mer än vad formkravens ändamål motiverar. Detta uttalande föranleder frågan om inte en garant ska kunna förpliktas att fullgöra sitt åtagande. Jag menar att uttalandet kan tolkas

på två sätt; en fullgörelsepåföljd skulle kunna var möjlig, men 1918 års rättsfall förhindrar domstolen att pröva denna fråga; en fullgörelsepåföljd är inte möjlig, även om 1918 års rättsfall inte hade förelegat, till följd av att den rättsliga regleringen av transaktionstypen, det vill säga 13 kap. 13 och 14 §§ ABL, omöjliggör en sådan påföljd. Oavsett uttalandets innebörd torde det i vart fall vara ostridigt att Högsta domstolen menar att ingen annan rättslig reglering än den för den aktuella transaktionstypen är av betydelse för bedömningen. I sådana fall får praxis och rättsläget vad gäller till exempel föravtal om köp av fast egendom respektive bostadsrätt ingen betydelse för utgången vad gäller teckningsåtaganden i form av ett emissionsgarantiavtal. Högsta domstolen härleder dock tolkningsprincipen – att inte inskränka bindningsverkningarna mer än vad formkravens ändamål motiverar – från 1992 års rättsfall, vilket berörde optionsavtal beträffande överlåtelse av bostadsrätt. Därutöver kan erinras att formkravens ändamål vad gäller de olika transaktionstyperna till stor del liknar varandra. Av motiven till JB:s formkrav går bland annat att utläsa en funktion, vilken syftar till att överlåtelsen sker först efter moget övervägande. Andra motiv har angetts vara att precisera avtalsinnehållet och att formkraven medför en viss bevisfunktion. Den formalistiska hållningen i JB motiveras av att fastigheter traditionellt sett har ansetts vara särskilt viktiga objekt. Oavhängigt hur man ställer sig till detta motiv torde det vara relativt okontroversiellt att påstå att en aktieteckning, numera, inte utgör en särskilt skyddsvärd transaktionstyp på samma sätt som fastighetsöverlåtelser, även om det visserligen kan röra sig om stora penningbelopp. Vid köp av bostadsrätt finns samma formkrav som vid fastighetsköp, men för sådana överlåtelser har Högsta domstolen, i 1992 års rättsfall konstaterat att optionsavtal om överlåtelse är bindande. Som motiv till formkraven vid köp av bostadsrätt har anförts att det syftar till att skapa ordning och reda samt att tillgodose kontrollaspekten vid realisationsvinstbeskattning. Då inget särskilt angetts i förarbetena vad gäller verkan av ett optionsavtal avseende överlåtelse av bostadsrätt fann Högsta domstolen att principen om avtalsbundenhet skulle få genomslag i 1992 års rättsfall. Mot bakgrund av denna utläggning menar jag att det finns många likheter mellan de olika formkraven och att det, uttalandet i

Emissionsgarantidomen till trots, torde gå att bedöma emissionsgarantiavtals bindningsverkningar mot bakgrund av den rättsliga regleringen vad gäller även andra transaktionstyper. Uppluckringen av formkravet vid optionsavtal beträffande överlåtelse av bostadsrätt talar i den meningen för en kanske ännu mer långtgående möjlighet att tillerkänna ett emissionsgarantiavtal full rättslig verkan.

6.5 Sammanfattande slutsats

Frågan om emissionsgarantiavtals rättsliga verkan har länge varit omdebatterad och särskilt tycks osäkerheten gå att hänföra till Karlgrens verk på området och 1918 års rättsfall. Spörsmålet har varit om det finns anledning att analogivis tillämpa de formkrav som föreligger vid aktieteckning även på föravtal om sådan teckning. I tidigare versioner av ABL har det i förarbetena framkommit att ett av motiven till formkraven har varit att skydda den aktietecknande allmänheten. I takt med utvecklingen på kapitalmarknaden tycks det dock ha skett en motivskiftning och numera är det tal om att skapa garantier för att villkoren för emissionen är kända. Frågan ställdes, delvis, på sin spets i avgörandet NJA 2016 s. 107, *Emissionsgarantidomen*.

Ett emissionsgarantiavtals bindningsverkningar ska bedömas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet men det finns inte mycket som talar för att bedömningen skulle variera. Som huvudregel är ett sådant emissionsgarantiavtal rättsligt bindande i den mån att ett avtalsbrott är skadestandsgrundande. Ändamålen med motiven till aktieteckningens formkrav motiverar inte något undantag. En garant kan undslippa avtalsbundenhet om denne genast efter det att han fått del av emissionsprospektet meddelar det emitterande bolaget att han inte avser stå för garantin. Det förutsätter att emissionsprospektet innehåller uppgifter som avviker från den information garanten tagit del av i samband med ingåendet av emissionsgarantiavtalet. Framför allt torde det röra sig om sådan information som enligt prospektförordningen är nödvändig för att en investerare ska kunna fatta ett välgrundat beslut. En tillämpning av förutsättningsläran torde

ge samma resultat vad gäller sådana oriktiga uppgifter. Vad gäller bristande förutsättningar är det svårt att spekulera i vad som krävs för att garanten ska undslippa bundenhet. En sådan omständighet som gjordes gällande i förevarande fall, att en huvudaktieägare säljer hela sitt innehav, torde inte enligt förutsättningsläran föranleda en annan riskfördelning än den enligt huvudregeln.

Högsta domstolen prövade aldrig frågan om möjligheten att kräva fullgörelse av ett emissionsgarantiavtal, vilket jag menar beror på en ovilja att gå emot 1918 års rättsfall, även om det finns en hel del som talar för att det vore berättigat. Mot bakgrund av den motivskiftning gällande aktieteckningens formkrav som skett, ändrade förhållanden på kapitalmarknaden och att Högsta domstolen i praktiken öppnar för ett slags pseudogenomdrivande, talar mycket för att emissionsgarantiavtal borde tillerkännas full rättslig verkan. Det vill säga att ett avtalsbrott kan föranleda såväl en skadeståndstalan som en talan om fullgörelse av emissionsgarantiavtalets förpliktelser.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Offentligt tryck

Utredningsbetänkanden

SOU 1895:1 Förslag till lag om enkla bolag och handelsbolag, om aktiebolag samt om föreningar för ekonomisk verksamhet m.m.

SOU 1910:1 Äfvensom till andra därmed sammanhängande författningar.

SOU 1915:1 Lag om avtal och andra rättshandlingar.

SOU 1941:9 Lagberedningens förslag till lag om aktiebolag m.m.

SOU 1958:27 Förslag till förenklingar i vissa delar av aktiebolagslagen.

SOU 1971:15 Förslag till aktiebolagslag m.m.

SOU 1974:83 Generalklausul i förmögenhetsrätten.

SOU 1981:74 Från hyresrätt till bostadsrätt.

Propositioner

Prop. 1944:5 Förslag till lag om aktiebolag m.m.

Prop. 1970:20 Förslag till jordabalk.

Prop. 1975:103 Förslag till ny aktiebolagslag m.m.

Prop. 1975:76:81 Med förslag om ändring i lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, m.m.

Prop. 1981/82:169 Med förslag till åtgärder för att främja övergång från hyresrätt till bostadsrätt m.m.

Prop. 2004/05:85 Ny aktiebolagslag.

Litteratur

Adlercreutz, Axel., Gorton, Lars och Lindell-Frantz, Eva, *Avtalsrätt I*. Juristförlaget i Lund, 2016. [Cit. Adlercreutz, Gorton och Lindell-Frantz (2016)].

Ahlinder, Elisabeth, *Finansiering med fastigheter som säkerhetsunderlag: köp, pant, hyra och jordabalkens gränser*. Jure, 2013. [Cit. Ahlinder (2013)].

Almén, Tore och Eklund, Rudolf, *Lagen om avtal*. Norstedts Juridik, 1997. [Cit. Almén och Eklund (1997)].

Bengtsson, Bertil, 'Civilrätt och offentliga tjänster'. *SvJT* 2012 s. 429 – 436. [Cit. Bengtsson (2012)].

Bernitz, Ulf, 'Introduktion', i: Bernitz, Ulf m.fl. (red.), *Finna rätt*. Norstedts Juridik, 2020. [Cit. Bernitz (2020)].

Dotevall, Rolf, 'Ekvivalensprincipen och jämkning av långvariga avtal'. *SvJT* 2002 s. 441 – 457. [Cit. Dotevall (2002)].

Ellenius, Erik, *Emissionsgarantier – en analys i ljuset av Labs2-avgörandet*. *JP* 2016 Nr 2 s. 367 – 381. [Cit. Ellenius (2016)].

Flodgren, Boel, 'Förutsättningsläran - ett viktigt komplement till avtalslagen - reflektioner i anledning av rättsfallet NJA 1985 s. 178', i: Flodgren, Boel (red.), *Avtalslagen 90 år*. Norstedts Juridik, 2005. [Cit. Flodgren (2005)].

Flodgren, Boel, 'Civilrätten i ett framtidsperspektiv'. *SvJT* 2012 s. 23 – 52. [Cit. Flodgren (2016)].

Grauers, Folke, *Fastighetsköp*. Juristförlaget i Lund, 2016. [Cit. Grauers (2016)].

Hellner, Jan., Hager, Richard och Persson, H. Annina, *Speciell avtalsrätt II Kontraktsrätt Andra häftet Allmänna ämnen*. Norstedts Juridik, 2020. [Cit. Hellner, Hager och H. Persson (2020)].

Håstad, Torgny, 'Emissionsgarantimålet i NJA 2016 s. 107; nu fråga om domvilla och resning samt lämplig domstol för vissa extraordinära ärenden'. *JT* 2016/17 Nr 3 s. 605 – 624. [Cit. Håstad (2016)].

Håstad, Torgny, 'Ingen resning i emissionsgarantiärendet'. *JT* 2017/18 Nr 1 s. 137 – 145. [Cit. Håstad (2017)].

Kaldal, Anna och Sjöberg, Gustaf, *Vetenskapskrav på uppsatser i rättsvetenskap – handfasta tips*. Jure förlag, 2018. [Cit. Kaldal och Sjöberg (2018)].

Karlgren, Hjalmar, *Om stiftelseurkund och aktieteckning vid bildande av aktiebolag enligt svensk rätt*. C.W.K. Gleerups förlag, 1930. [Cit. Karlgren (1930)].

Karlström, Henrik, 'Är ett löfte att teckna aktier rättsligt oförbindande'. *JT* 2002/03 Nr 1 s. 57 – 67. [Cit. Karlström (2002)].

Kleineman, Jan, 'De offentliga rättssubjektens avtalskompetens – offentligrättslig reglering med privaträttslig metod'. *JT* 1994/95 Nr 5 s. 936 – 971. [Cit. Kleineman (1994)].

Kleineman, Jan, 'Förutsättningsläran tre steg tillbaka'. *JT* 1996/97 Nr 2 s. 438 – 441. [Cit. Kleineman (1996)]

Kleineman, Jan, 'Principerna för bindande avtalslöften och frågan om formalavtalets giltighet', i: Flodgren, Boel (red.), *Avtalslagen 90 år*. Norstedts Juridik, 2005. [Cit. Kleineman (2005)].

Kleineman, Jan, 'Rättsdogmatisk metod', i: Nääv, Maria., Zambioni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*. Studentlitteratur, 2018. [Cit. Kleineman (2018)].

Lassen, Jul, *Haandbog i obligationsretten almindelig del*. G.E.C. Gads Forlag, 1917-1920. [Cit. Lassen (1917–1920)].

Lehrberg, Bert, *Avtalstolkning*. Iusté, 2020. [Cit. Lehrberg (2020) *Avtalstolkning*].

Lehrberg, Bert, 'Förutsättningsläran – en rättsregel i modern svensk rätt'. *SvJT* 1990 s. 187 – 215. [Cit. Lehrberg (1990)].

Lehrberg, Bert, *Förutsättningsläran*. Iustus, 1989. [Cit. Lehrberg 1989].

Lehrberg, Bert, *Praktisk juridisk metod*. Iusté, 2020. [Cit. Lehrberg (2020)].

Nerep, Erik, *Aktiebolagsrättslig analys: ett tvärsnitt av nyckelfrågor*. Norstedts Juridik, 2003. [Cit. Nerep (2003)].

Nerep, Erik, 'Kapitalanskaffning i aktiebolag – är emissionsgarantier och ett löfte om att teckna sig för aktier i en nyemission rättslig bindande? Ett nytt rättsfall från Högsta domstolen i Sverige lämnar ett tvetydigt svar'. *NTS* 2016 Nr 2/3 s. 83 – 98. [Cit. Nerep (2016)].

Nial, Håkan, *Aktiebolagsrättsliga studier: röstavtal, enmansbolag, och dotterbolag, fusion*. Seelig, 1935. [Cit. Nial (1935)].

Ramberg, Jan och Ramberg, Christina, *Allmän avtalsrätt*. Norstedts Juridik, 2019. [Cit. Ramberg och Ramberg (2019)].

Schöldström, Patrik, 'Emissionsgarantidomen – processrätten och civilrätten'. *SvJT* s. 830 – 835. [Cit. Schöldström (2017 II)].

Schöldström, Patrik, 'Helgar ändamålet medlen? Emissionsgarantimålet och processrätten'. *SvJT* s. 142 – 151. [Cit. Schöldström (2017 I)].

Unnersjö, Alexander, 'Emissionsgarantiens bindande verkan och interventionsbetalarens ställning'. *JT* 2016/17 Nr 2 s. 409 – 439. [Cit. Unnersjö (2016)].

Ussing, Henry, *Aftaler paa forumrettens omraade*. Juristforbundets forlag, 1978. [Cit. Ussing (1978)].

Ussing, Henry, *Bristende forudsætninger: bidrag til læren om formueretlige tilsagn*. G.E.C. Gads Forlag, 1918. [Cit. Ussing (1918)].

Warnling Conradsson, Wiweka, 'Rättsordningen', i: Bernitz, Ulf m.fl. (red.), *Finna rätt*. Norstedts Juridik, 2020. [Cit. Warnling Conradsson (2020)].

Westberg, Peter, 'Prejudikattolkningens ABC', i: *Normativa perspektiv: Festskrift till Anna Christensen*. Juristförlaget i Lund, 2000. [Cit. Westberg (2000)].

Westermarck, Dennis och Lagercrantz, Monica, *Om nyemission*. Norstedts Juridik, 2013. [Cit. Westermarck och Lagercrantz (2013)].

Åqvist, Christina, 'Emissionsgarantier – avtal i strid med aktiebolagslagen'. *JT* 2005/2006 Nr 3 s. 598 – s. 618. [Cit. Åqvist (2005)].

Övrigt

Andersson, Sten., Johansson, Svante och Skog, Rolf, *Aktiebolagslagen (2005:551) en kommentar* (Version 15, Juno). Besökt (2021-05-14), Norstedts Juridik, u.å. [Cit. Anderson, Johansson och Skog, Juno lagkommentar till].

Finansinspektionen, *Kapitalbarometern 2010*. Finansinspektionen, 2011. [Cit. FI, *Kapitalbarometern* 2010].

Sandström, Torsten, *En välkommen dom om garantiavtal och aktierätt*.
Infotorg, publicerad 2016-03-28. (Besökt 2021-05-16). [Cit. Sandström
(2016)].

Rättsfallsförteckning

Nytt juridiskt arkiv

NJA 1918 s. 394.

NJA 1927 s. 372.

NJA 1940 s. 112.

NJA 1971 s. 516.

NJA 1981 s. 269.

NJA 1984 s. 280.

NJA 1985 s. 178.

NJA 1989 s. 614.

NJA 1992 s. 66.

NJA 1996 s. 410.

NJA 1997 s. 5.

NJA 2002 s. 467.

NJA 2016 s. 107.

Löpande avgörande från Högsta domstolen

Högsta domstolen Ö 1810–16.

Högsta domstolen Ö 5886–16